

Vanhempien kokemuksia lastensuojeluyksikössä järjestettävästä
tukiperhetoiminnasta

Kehus Venla & Pääkkö Satu

Sosiaali- ja terveysalan opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

KEMI 2014

ALKUSANAT

Haluamme ensisijaisesti kiittää opinnäytetyöhömmme osallistuneita vanhempia. Vanhemmat olivat avoimia ja aidosti kiinnostuneita aiheestamme. Ilman heitä emme olisi saaneet työstämme näin kattavaa ja mielenkiintoista. Kiitämme myös ammattitaitoisia ohjaavia opettajiamme Kaisua ja Susannaa, jotka antoivat meille koko opinnäytetyöprosessimme ajan kallisarvoisia ohjeita. Suuri kiitos myös lastensuojeluyksikön henkilökunnalle, jotka mahdollistivat opinnäytetyömme tekemisen.

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaaliala

Koulutusohjelma:	Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyön tekijä(t):	Venla Kehus ja Satu Pääkkö
Opinnäytetyön nimi:	Vanhempien kokemuksia lastensuojeluyksikössä järjestettävästä tukiperhetoiminnasta
Sivuja (joista liitesivuja):	59 (10)
Päiväys:	20.10.2014
Opinnäytetyön ohjaaja(t):	Susanna Helavirta ja Kaisu Vinkki
<p>Opinnäytetyömme aiheena on vanhempien kokemukset lastensuojeluyksikössä toteutettavasta tukiperhetoiminnasta. Tavoitteenamme on selvittää, minkälaisia kokemuksia ja odotuksia lasten vanhemmilla on lastensuojeluyksikön toiminnasta ja millä tavalla toiminta on vaikuttanut heidän arkeensa. Opinnäytetyömme koostuu teoriaosuudesta, metodologisesta osuudesta, haastatteluiden analysoinnista, johtopäätöksistä ja pohdinnasta.</p> <p>Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys koostuu vanhemmuudesta, asiakaslähtöisyydestä sekä osallisuudesta. Olemme käsitelleet opinnäytetyössämme myös lastensuojeluun liittyvää teoriaa ja lakia.</p> <p>Opinnäytetyössä käyttämämme tutkimusote on laadullinen eli kvalitatiivinen. Olemme keränneet aineiston haastattelemalla viittä vanhempaa, joiden lapset viettävät tukipäiviä lastensuojeluyksikössä. Haastattelut toteutimme teemahaastatteluna ja analyysimenetelmänä käytimme teemoittelua.</p> <p>Opinnäytetyömme tulos on se, että tukiperhetoiminta on perheelle korvaamaton tukimuoto, eikä siitä mielellään luovuta. Haastatellut vanhemmat kokivat jaksavansa paremmin arjessa tukipäivien avulla. Vanhempien palautteen perusteella tukiperhetoimintaan oltiin tyytyväisiä, vaikka muutamia kehittämiskohteitakin löytyi.</p>	
<p>Asiasanat: lastensuojelu, avohuollon tukitoimi, tukiperhetoiminta, vanhemmuus, asiakaslähtöisyys, teemahaastattelu.</p>	

ABSTRACT

LAPLAND UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES, social services

Degree programme:	Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services
Author(s):	Venla Kehus and Satu Pääkkö
Thesis title:	Parents' experiences of support family services in a child protection unit
Pages (of which appendixes):	59 (10)
Date:	20.10.2014
Thesis instructor(s):	Susanna Helavirta and Kaisu Vinkki
<p>Our study deals with parents' experiences of support family services in a child protection unit. Our main goal is to find out what kind of expectations and experiences children's parents have about the child protection unit. We also want to find out how these services have affected the daily lives of these families. Our thesis consists of a theoretical part, a methodological part, interview analyzes, conclusions and our reflection.</p> <p>The theoretical framework in our thesis consists of parenthood, client orientation and participation. In our thesis we have also discussed theory and law concerning child protection.</p> <p>The research method we used was qualitative. We have collected the data by interviewing five parents whose children spent support days in the child protection unit. The research material was gathered by theme interviews approach and we used thematisation as the analysis method.</p> <p>The result of our study is that the support family services are an invaluable form of support and parents would not like to give it up. Parents were satisfied with support family services based on the feedback given by interviewed families even though some areas still need some improvement.</p>	
<p>Keywords: child protection, child protection's open care services, support family services, parenthood, customer orientation, theme interview approach</p>	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
SISÄLLYS	5
1 JOHDANTO	6
2 LASTENSUOJELU	7
2.1 Lastensuojelun avohuollon prosessi.....	7
2.2 Lastensuojelun avohuolto ja tukiperhetoiminta	9
3 TUTKIMUSTEHTÄVÄT JA OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	12
3.1 Aiheen valinta ja tutkimuskysymykset	12
3.2 Lastensuojeluyksikkö ja sen tukiperhetoiminta	13
3.3 Tutkimusmenetelmät.....	15
3.4 Kohderyhmä ja aineistonkeruu	17
3.5 Eettisyys	18
4 RIITTÄVÄ VANHEMMUUS.....	21
5 ASIAKASLÄHTÖISYYS JA OSALLISUUS	26
6 AINEISTON ANALYYSI.....	30
6.1 Analyysin vaiheet.....	30
6.2 Perhe ja tukiverkosto.....	31
6.3 Lastensuojeluasiakkuus ja palvelu	31
6.4 Odotukset ja vaikutukset	33
6.5 Lastensuojeluyksikkö	36
7 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	40
8 POHDINTA	44
LÄHTEET.....	47
LIITTEET	49

1 JOHDANTO

Teimme opinnäytetyömme vanhempien kokemuksista lastensuojeluyksikössä järjestettävästä tukiperhetoiminnasta. Halusimme työssämme keskittyä vanhempiin ja tuoda opinnäytetyömme avulla heidän äänensä kuuluviin. Mielestämme lastensuojelutyössä tulisi korostaa enemmän vanhempien asemaa ja mielipiteitä, koska omien havaintojemme perusteella heidät jätetään usein vähemmälle huomiolle erityisesti sijaishuoltoyksiköissä. Vanhempien ja perheen rooli sekä asema on tärkeää ottaa huomioon, koska myös he ovat lastensuojelun asiakkaita ja heillä on suuri vaikutus lasten elämään. Toivomme, että opinnäytetyömme avulla pystymme tuomaan paremmin esille vanhempien kokemuksia ja tunteuksia palvelusta. Näiden tietojen avulla lastensuojeluyksikkö pystyy halutessaan kehittämään toimintaansa asiakaslähtöisempään suuntaan.

Työmme tavoitteena oli kerätä haastatteluiden avulla vanhempien kokemuksia lastensuojeluyksiköstä ja siellä järjestettävästä tukiperhetoiminnasta. Koska tukiperhetoiminnan järjestämismuoto ei ole tavanomainen, halusimme saada konkreettisia havaintoja, mielipiteitä sekä kokemuksia toiminnasta. Tämä oli myös lastensuojeluyksikön toive. Lastensuojeluyksikön toiminta on määräaikaista ja he kaipasivat tuloksia tukiperhetoiminnasta, jotta he pystyisivät arvioimaan lastensuojeluyksikössä järjestettävän tukiperhetoiminnan jatkoa ja tarvetta tulevaisuudessa. Toisena tavoitteenamme oli perehtyä siihen, miten tukiperhetoiminta on vaikuttanut vanhempien ja perheiden arkeen.

Olemme käsitelleet opinnäytetyössämme lastensuojelua, lastensuojelun avohuoltoa sekä tukiperhetoimintaa. Viitekehyksemme koostuu vanhemmuudesta sekä asiakaslähtöisyydestä ja osallisuudesta. Kerromme itse lastensuojeluyksiköstä ja sen järjestämästä tukiperhetoiminnasta sekä siitä, miten se eroaa tavanomaisesta tukiperhetoiminnasta. Olemme perehtyneet opinnäytetyöprosessiimme tarkemmin metodologisessa osuudessa, jossa käsittelemme aiheen valintaa sekä tutkimuskysymyksiä. Lisäksi metodologisessa osuudessa on tietoa tutkimusmenetelmistä, kohderyhmästä ja aineistonkeruusta sekä opinnäytetyömme eettisyydestä.

2 LASTENSUOJELU

2.1 Lastensuojelun avohuollon prosessi

Lastensuojelu ei ole yksioikoinen käsite, vaan se tulee ajatella laajana kokonaisuutena, jossa lasten suojelu on keskiössä. Lasten suojelu koskettaa kaikkia kansalaisia ja viranomaisia, kun taas lastensuojelu on osa sosiaaliviranomaisten työtä. Lasten suojelu on yhteiskunnallinen asia, jonka kehittymisen edistämiseksi pelkät lastensuojelun toimenpiteet eivät ole riittäviä. (Taskinen 2010, 19.) Lastensuojelulain mukaan lapselle tulee turvata oikeus tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen kasvuympäristöön sekä erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:1§; Rätty 2012, 1.) Jos nämä kriteerit eivät toteudu, on viranomaisten viivyttelemättä ryhdyttävä lastensuojelullisiin toimenpiteisiin ja aloitettava lastensuojelun tarpeen selvitys. Näin ollen yhteiskunnallinen lasten suojelu ei ole ollut riittävää. (Taskinen 2010, 20.)

Vastuu lapsen hyvinvoinnista on aina ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Viranomaisten, jotka toimivat lasten ja perheiden kanssa, on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa. Perheelle on pyrittävä tarjoamaan heidän tarvitsemaansa apua riittävän varhain sekä tarvittaessa ohjata lapsi ja hänen perheensä lastensuojelun piiriin. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:2§; Rätty 2012, 2.) Kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana, kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ennaltaehkäiseviä lastensuojelun palveluita. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on turvata ja edistää lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua järjestetään kunnan peruspalveluiden piirissä, esimerkiksi kouluissa, päivähoitossa, nuorisotyössä, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muissa sosiaali- ja terveystalveissa. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua järjestetään osana avo -, sijais- tai jälkihuoltoa, kun lapsella on jo lastensuojelun asiakkuus. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:3a§; Rätty 2012, 4.)

Lastensuojelu voidaan siis jaotella ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekoh- taiseen lastensuojeluun (Rätty 2012, 4). Lastensuojelun yhtenä tarkoituksena on tukea vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta huolta pitäviä henkilöitä järjestä-

mällä lapselle ja perheelle heidän tarvitsemiaan tukitoimia ja palveluita (Lastensuojelulaki 417/2007 1:2§; Rätty 2012, 2). Lapsi – ja perhekohtaisen lastensuojelu tarkoittaa sitä, että lastensuojelulain mukaisia palveluja voidaan kohdistaa vain lapseen mutta myös kokonaisvaltaisesti koko perheelle. Lapsi – ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys, asiakassuunnitelma, järjestämällä avohuollon tukitoimia, sijoittamalla lapsi kiireellisesti, lapsen huostaan ottaminen sekä niihin liittyvä sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen. (Lastensuojelulaki 417/2007 1:3 §; Rätty 2012, 4.)

Lastensuojelun asiakasprosessi lähtee liikkeelle lastensuojeluilmoituksesta. Lapsen lähiyhteisö on ilmoitusvelvollinen, jos lapsi voi huonosti tai lapsen hoito ja huolenpito sekä kehitystä uhkaavat olosuhteet vaativat lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Ilmoitusvelvollisia ovat kaikki lasten ja nuorten parissa työskentelevät viranomaiset, kuten esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, palo- ja pelastustoimen sekä seurakunnan palveluksessa olevat ammatinharjoittajat. Myös muut henkilöt, esimerkiksi naapurit voivat tehdä lastensuojeluilmoituksen, jos huoli lapsen hyvinvoinnista herää. Joissain tapauksissa lapset tai vanhemmat itse tulevat hakemaan apua lastensuojelulta. (Taskinen 2010, 49- 51, 56.)

Lastensuojeluilmoituksen jälkeen sosiaalityöntekijän on arvioitava lastensuojelun tarve seitsemän arkipäivän kuluessa. Jos ongelmat lapsen tilanteessa ovat vakavia, on tilanteeseen puututtava välittömästi. (Taskinen 2010, 53.) Kun lastensuojelullisen tuen katsotaan olevan tarpeellinen, kirjataan lapsi lastensuojelun asiakkaaksi. Lastensuojelutarpeen selvittämisen alkamisesta sosiaalityöntekijä tekee tarvittavat asiakirjat sekä ilmoittaa asiakkuudesta 12 -vuotta täyttäneelle lapselle ja huoltajille. Painavasta syystä lapsi voi kuitenkin kieltää tietojensa kertomisen huoltajalleen, jos tiedon antamatta jättäminen lastensuojelun asiakkuudesta ei ole lapsen edun vastaista. Sosiaalityöntekijän on myös tavattava lasta kasvotusten, koska lapsen on oikeutettua ilmaista omat näkökulmansa asioihin. Tämän lisäksi sosiaalityöntekijä järjestää lapselle ja perheelle sekä heidän lähiverkostolleen neuvottelutilanteita. (Taskinen 2010, 59 -60.)

Lastensuojelun tarpeen selvittämisestä sosiaalityöntekijä tekee raportin lapsen tilanteesta, josta selviää lapsen kasvuolosuhteet, lapsen kasvatuksesta vastaavien henkilöiden toiminta sekä huoltajien mahdollisuudet lapsen huolehtimisesta. Tämän avulla arvioidaan lapsen etua sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarpeellisuutta. Perusteellisen selvityksen jälkeen lastensuojelun asiakkuus päättyy tai jatkuu. Yhteistyö lapsen ja perheen kanssa on todella tärkeää lastensuojelun asiakkuuden päätäntä – ja jatkoilanteessa. Jos asiakkuus jatkuu, lapselle tehdään asiakassuunnitelma yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan ne asiat, mihin lastensuojelun toimilla pyritään vaikuttamaan ja mikä on lapsen ja perheen tuen tarve. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös mitä palveluja ja tukitoimia perheelle tarjotaan sekä sovittu ajankohta, johon mennessä tavoitteet pyritään toteuttamaan. Asiakassuunnitelma tarkistetaan ja päivitetään tarpeen mukaan, vähintään kuitenkin kerran vuodessa. (Taskinen 2010, 62 -64.)

2.2 Lastensuojelun avohuolto ja tukiperhetoiminta

Lastensuojelussa pyritään aina ensisijaisesti korjaamaan lapsen ja perheen tilannetta ja ongelmia kotona avohuollon tukitoimien avulla. (Taskinen 2010, 69). Avohuollon tukitoimien pääperiaatteena on tukea ja edistää lapsen kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien ja huoltajien kasvatusmahdollisuuksia – ja kykyjä. Avohuollon tukitoimia toteutetaan yhdessä vanhempien ja huoltajien kanssa mahdollisuuksien mukaan. Avohuollon tukitoimenpiteisiin on ryhdyttävä välittömästi, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai ne uhkaavat lapsen terveyttä ja kehitystä tai, jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. (Lastensuojelulaki 417/2007 7:34§; Rätty 2012, 269.)

Avohuollon tukitoimia voidaan järjestää vain, jos lapsen huoltaja ja 12 vuotta täyttänyt lapsi niihin suostuvat. Lapsen ja perheen kanssa tehdään tiivistä sosiaalityötä asiakassuunnitelmaa apuna käyttäen. Avohuollon tukitoimenpiteet vaihtelevat paljon ja ne ovat lapsi – ja perhekohtaisia. Esimerkkejä tilanteista, joissa avohuollon tukitoimia tarvitaan, voi olla avioerotilanteet, perheen akuutti kriisi tai taloudellinen ongelmatilanne, lapsen koulunkäyntiin liittyvä kriisitilanne, vakava sairastuminen tai perheen tukiverkoston puuttuminen. (Rätty 2012, 271 - 272.)

Avohuollon tukitoimiin vaikuttaa paljon kunnassa olevien palvelujen ja resurssien määrä. Yksi avohuollon tukitoimenpide voi olla taloudellisen tuen antamista ja asumisen turvaamista. Jos toimeentulo on riittämätöntä tai asumisolot ovat puutteellisia ja ne ovat haitaksi lapsen ja perheen edulle, on kunnan järjestettävä riittävää rahallista tukea sekä korjattava asumisolosuhteet normaaleiksi. (Taskinen 2010, 70.) Avohuollon tukitoimet vaihtelevat paljon kunnittain, koska lastensuojelun on vastattava paikallista tarvetta. Avohuollon tukitoimia ei ole määritelty tarkasti, koska jokainen lapsi ja perhe sekä heidän tarpeensa tukitoimille ovat erilaisia. Olemassa olevia tukimuotoja tulee muokata niin, että lapsi ja perhe kokevat niiden olevan hyödyksi. Jokaisen kunnan tulee tarjota kuitenkin välttämättömimmät tukitoimet, joita ovat esimerkiksi lasten päivähoito, tukihenkilö tai – perhe, lapsen terapiapalvelut ja perhetyö. Päivähoidon tarkoituksena on luoda lapsen arkeen selkeät rutiinit, tarjota monipuolisia virikkeitä sekä tukea vanhempia heidän jaksamisessaan. (Taskinen 2010, 40,71 - 72.) Perhetyön tarkoituksena taas on vastata perheen tarpeisiin ja työ on tavoitteellista ja suunnitelmallista. Perhetyö pyrkii vaikuttamaan tietoisesti perheen elämään ja puuttumaan siellä ilmeneviin epäkohtiin. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29.)

Tarja Heino (2009, 199–200) nostaa esille artikkelissaan, kuinka lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät ovat kaksinkertaistuneet kymmenessä vuodessa. Avohuollon asiakkaat lastensuojelussa olivat lisääntyneet 30 000:sta yli 60 000 lapseen ja nuoreen 1990-luvun alkupuolelta vuoteen 2007 tarkastelulla aikavälillä. Vuonna 2012 lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli jo 87 000 lasta ja nuorta (Kuoppala & Säkkinen 2013, hakupäivä 10.9.2014). Syitä asiakasmäärien kasvulle voidaan selittää monilla eri asioilla. Yhtenä syynä voidaan pitää lisääntyntä lastensuojelun tarvetta sekä lasten ja nuorten pahoinvointia yhteiskunnassamme. Myös pätevien työntekijöiden määrä sekä työntekijöiden vaihtuvuus ja työn luoma paine ja liiallinen työmäärä lastensuojelussa vaikuttaa osaltaan asiakasmäärien kasvuun. (Heino 2009, 199–200.) Vaikka Heino (2009, 199–200) ei suoraan viittaa vuonna 2008 uudistetun lastensuojelulain tuoneen mukanaan lisää asiakkaita avohuoltoon, mielestämme se on kuitenkin yksi tärkeä asia, mikä asiakasmäärää on lisännyt. Uudistetun lain mukaan lastensuojelun painopistettä on siirrettävä enemmän ennaltaehkäisyyn, varhaiseen tukeen ja avohuoltoon (Taskinen 2010, 10), mikä mielestämme selittää ratkaisevasti avohuollon asiakasmäärän kasvua.

Tukiperhetoiminta on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteistä, jota tarjotaan perheille, joilla on jo lastensuojelun asiakkuus. Tukiperhetoimintaa voidaan järjestää

myös lapsiperheille ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä, mihin perheet voivat itse haakeutua mukaan. (Pelastakaa Lapset Ry – esite 2012.) Tukiperhetoiminnan tarkoituksena on tukea ongelmatilanteissa olevia perheitä tarjoamalla heille tukea ja apua arkeen, kun vanhemmat ovat uupuneita ja voimavarat ovat ehtyneet.

Tukiperheet voivat olla hyvin erilaisia, koska myös tukea tarvitsevat lapset ja perheet tulevat erilaisista tilanteista ja lähtökohdista. Tukiperhe voi olla tavallinen perhe, yksinhuoltajaperhe tai vaikka lapseton pariskunta. Myös perhe, jossa omat lapset ovat jo kasvaneet aikuisiksi ja muuttaneet pois kotoa voi olla hyvä vaihtoehto lapsille, jotka kaipaavat niin sanottua varamummola. Tukiperheissä käyvät lapset ovat iältään yleensä 4-12 – vuotiaita, mutta toimintaa voidaan järjestää myös pienemmille lapsille. Tukiperheellä tulee olla aikaa ja voimavaroja vieraillekin lapsille, sekä kykyä vastata lasten tarpeisiin mahdollisesti myös vaativissa tilanteissa. Myös yhteistyökykyä lasten, perheen ja sosiaalityöntekijöiden kanssa korostetaan. (Lastensuojelun käsikirja 2013, hakupäivä 29.8.2014.)

Tukiperheissä käyvät lapset asuvat omissa kodeissaan, mutta käyvät tukiperheissä aina lasten ja perheiden tarpeiden ja asiakassuunnitelmaan laadittujen tavoitteiden mukaan, kuitenkin yleensä kerran tai kaksi viikonloppua kuukaudessa. Käyntien määrä ja ajankohta sovitaan aina yhdessä perheen ja tukiperheen kanssa. Tukiperheet voidaan kouluttaa toimintaa varten esimerkiksi kunnan tai Pelastakaa Lapset ry:n toimesta. Tukiperhettä sitoo vaitiolovelvollisuus. Tukiperheille korvataan lasten hoidosta kulukorvaus, joka vaihtelee hoidon määrän mukaan. (Pelastakaa Lapset Ry 2014, hakupäivä 29.8.2014.)

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄT JA OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1 Aiheen valinta ja tutkimuskysymykset

Aloimme etsiä aihetta opinnäytetyölle syksyllä 2013. Halusimme oman opinnäytetyömme liittyvän lastensuojeluun, mutta muuten olimme hyvin avoimin mielin aiheen suhteen. Erilaisia opinnäytteitä selaillessa huomasimme, että lapsiin ja nuoriin liittyvät opinnäytetyöt ovat hyvin usein tehty lasten ja nuorten näkökulmasta tai niissä on keskitytty heidän kokemuksiinsa. Tällöin heräsi ajatus siitä, että voisimme mahdollisesti tehdä sellaisen opinnäytetyön, jossa tarkastellaan vanhempien kokemuksia jostakin lastensuojelun palvelusta. Opettajamme ehdotti olemaan yhteydessä johonkin lastensuojeluyksikköön ja kysymään, olisiko heillä kiinnostusta antaa meille aihetta opinnäytetyöhön.

Olimme yhteydessä lastensuojeluyksikköön ja kerroimme, että haluaisimme tehdä opinnäytetyön yhteistyössä heidän kanssaan, jos he kokevat sellaisen olevan jollakin tavalla tarpeellinen. Lastensuojeluyksikön henkilökunnan mielestä yhteistyö opinnäytetyön merkeissä oli hyvä idea, koska he olivat kaivanneet konkreettisia tuloksia ja palautetta yksikönsä toiminnasta. Sovimme yhteisen tapaamisajan aiheen pohtimista varten. Vanhempien kokemuksiin liittyvä opinnäytetyö oli myös henkilökunnan mielestä hyvä idea, joten päätimme kartoittaa mahdollisuutta haastatella lasten vanhempia. Lastensuojeluyksikön kanssa yhteydessä olevat lapset tulevat hyvin eri lähtökohdista ja erilaisia tarkoituksia varten, joten päätimme rajata aiheen koskemaan vain tiettyjen lasten vanhempia.

Toteutimme haastattelut sellaisten vanhempien kanssa, joiden lapset käyvät lastensuojeluyksikössä tukiperheen sijasta. Näiden vanhempien lapset eivät siis ole sijoitettuna kodin ulkopuolelle, vaan tukiperheiden pienen määrän takia lastensuojeluyksikköä käytetään kuin tukiperheenä. Näillä lapsilla on lastensuojelun asiakkuus, ja palvelu on avoimuuden tukitoimi. Lastensuojeluyksikön käyttäminen tukiperheen sijaan ei ole tavanomaista, joten eri käsitteiden ja termien käyttö on tässä tapauksessa haasteellista. Yksikössä tällaisia lapsia kutsuttiin tukilapsiksi.

Työssämme halusimme selvittää

- Minkälaisia kokemuksia ja odotuksia lasten vanhemmilla on lastensuojeluyksikön tukiperhetoiminnasta?
- Millä tavalla toiminta on vaikuttanut perheiden arkeen?

Annoimme vanhemmille mahdollisuuden antaa kaikenlaista palautetta lastensuojeluyksikön toimintaa koskien. Yksikön työntekijät ilmaisivat halukkuutensa kuulla positiivista sekä negatiivista palautetta heidän toiminnastaan, joten uskomme, että tästä voi olla hyötyä myös työntekijöiden kannalta.

3.2 Lastensuojeluyksikkö ja sen tukiperhetoiminta

Lastensuojeluyksikkö on vuonna 2012 perustettu kaupungin 5-paikkainen lastensuojelun vastaanottoyksikkö. Lastensuojeluyksikkö on tarkoitettu kiireellisesti sijoitetuille lapsille sekä lapsille, jotka tulevat lyhytaikaiselle ennalta sovitulle sijoitusjaksolle. Tämän toiminnan rinnalla yksikkö toimii ikään kuin tukiperheenä. Lastensuojeluyksikössä järjestetään avohuollon tukitoimena tukipäiviä sellaisille lapsille, joiden perheet tarvitsevat tukea arjessa. Lastensuojeluyksikön tehtävänä on tarjota hyvää kasvatusta ja hoitoa sekä turvata lapsen fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen hyvinvointi. (Lastensuojeluyksikön perehdytyskansio 2013.)

Lastensuojeluyksikössä on seitsemän työntekijää. Koulutukseltaan heistä kolme on sosionomia, kaksi yhteisöpedagogia ja kaksi lähihoitajaa. Henkilökuntaan kuuluu myös yksikön esimies, joka on koulutukseltaan sosionomi. Hän työskentelee pääsääntöisesti johdotehtävissä, mutta on myös mukana yksikön arjen työssä. Lastensuojeluyksikön toiminta yhdistyi kaupungin perhetyön kanssa 1.1.2014, jolloin lastensuojeluyksikölle ja perhetyölle nimitettiin yhteinen vastaava esimies. Lastensuojeluyksikön toiminta on tällä hetkellä määräaikaista. (Lastensuojeluyksikön esimies 2014.)

Lastensuojeluyksikön toiminta-ajatuksena on tarjota lapsille kodinomainen, kiireetön ja turvallinen ympäristö, jossa lapset saavat osakseen huolenpitoa ja välittämistä. Lapsille

asetetaan heidän kehitystasonsa mukaiset rajat ja arkeen luodaan turvallisuutta luovat rutiinit. Lapsille annetaan onnistumisen kokemuksia, joiden avulla heidän positiivista minäkuvaansa tuetaan ja vahvistetaan. (Lastensuojeluyksikön perehdytyskansio 2013.)

Lastensuojeluyksikön tärkeimpiä arvoja ovat asiakaslähtöisyys ja tavoitteellisuus. Vaikka yksikön asiakas on aina ensisijaisesti lapsi, sijoitusaikana huomioidaan myös koko perheen tarpeet. Työ perheen kanssa on aina heidän kulttuuriaan ja yksilöllisyyttään kunnioittavaa. Asiakkaan tilannetta arvioidaan säännöllisesti yhdessä perheen ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Lastensuojeluyksikön tavoitteena on, että lapsi voisi palata takaisin kotiin. Perheen kanssa tehtävää työtä jatketaan myös sijoitusjakson jälkeen. (Lastensuojeluyksikön perehdytyskansio 2013.)

Lastensuojeluyksikössä järjestettävä tukiperhetoiminta ei ole tavanomaista tukiperhetoimintaa, koska se järjestetään kaupungin ammatillisessa lastensuojelulaitoksessa. Toiminta on kuitenkin verrattavissa tukiperhetoimintaan, koska lapset, jotka viettävät tukipäiviä yksikössä, tarvitsevat erityistä huomiota ja tukea ammattikasvattajilta. Perheiden jaksamista arjessa heikentää jokin ongelmatilanne, josta selviytyäkseen lasten vanhemmat tarvitsevat apua ja tukea. Kaupungin tukiperhetilanne on tällä hetkellä hyvin heikko, eikä kaikkien perheiden kysyntään ja tarpeisiin tukiperhetoiminnan osalta pystytä vastaamaan. Tämän takia kaupunki on päättänyt käyttämään lastensuojelulaitostaan myös tukiperhetoiminnan toteuttamiseen.

Lastensuojeluyksikössä järjestettävä tukiperhetoiminta eroaa tavallisesta tukiperhetoiminnasta monin eri tavoin. Henkilökunta koostuu ammattikasvattajista ja heidän vaihtuvuutensa lastensuojeluyksikössä määrittyy työaikojen mukaan. Lastensuojeluyksikössä olevat lapset vaihtuvat aika-ajoin, joten olosuhteet eivät ole yhtä pysyvät kuin tavanomaisessa tukiperheessä. Tilat lastensuojeluyksikössä voivat poiketa tavanomaisesta kodista paljonkin, mutta tässä tapauksessa lastensuojeluyksiköstä on pyritty tekemään hyvin kodinomaisen, rauhallisen ja turvallisen kasvuympäristö. Myös lasten käynnit kaupungin tukiperheessä voivat tapahtua useammin kuin kerran tai kaksi kertaa kuukaudessa.

Lastensuojeluyksikkö pyrkii antamaan lapsille, jotka viettävät tukipäiviä yksikössä, mahdollisimman normaalin arjen. Tämän lisäksi tavoitteena on tuoda arjen keskelle juhlaa luomalla lapsille uusia elämyksiä ja kokemuksia sekä vieraillemalla lapsille suunnatuissa

huvipuistoissa ja muissa aktiviteeteissa. Lasten ja vanhempien toiveet tukipäivien vietosta otetaan huomioon, jotta yksikössä käyminen olisi mielekästä ja tarkoitusta vastaavaa.

3.3 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Kirjallisuudessa sitä on määritelty monin eri tavoin, ja usein verrattuna suoraan määrälliseen eli kvantitatiiviseen tutkimukseen. Laadullista tutkimusta on usein määritelty pohtimalla sitä, mitä se ei ole suhteessa määrälliseen tutkimukseen. (Eskola & Suoranta 1998, 14.) Eskolan ja Suorannan mukaan tällainen jaottelu ei kuitenkaan ole järkevää. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole pyrkiä yleistyksiin, vaan sillä pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Siinä ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka ihmiset kokevat ja näkevät maailman, ja millaisia merkityksiä asioilla on heille. (Kananen 2008, 24.) Laadullisessa tutkimuksessa aineistona voidaan käyttää lähes mitä tahansa. Yleensä se on kuitenkin purettuna tekstiksi. Aineisto voi olla kerätty havainnoimalla tai haastattelemalla, kuten me teimme omassa työssämme. (Eskola & Suoranta 1998,14.) Yleisimmät aineistonkeruumenetelmät ovat havainnointi, haastattelu, kysely ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71).

Pertti Alasuutarin (1995, 50- 51) mukaan laadullinen tutkimus voidaan jakaa kahteen vaiheeseen: havaintojen pelkistämiseen sekä arvoituksen ratkaisemiseen. Hänen mukaansa arvoituksen ratkaisemiseen kuuluu ”ymmärtävä selittäminen” ja teoreettisiin viitekehyksiin sekä muihin tutkimuksiin viittaaminen. Havaintojen pelkistäminen taas koostuu hänen mukaansa raakahavaintojen yhdistämisestä sekä tutkimuksen kannalta olennaisiin asioihin keskittymisestä. Laadullisessa tutkimuksessa kerättyä aineistoa, eli meidän tapauksessamme haastatteluista saatua materiaalia, tarkastellaan vain tietyistä ennalta määritellyistä näkökulmista, vaikka aineistoa olisi mahdollista analysoida hyvinkin laajasti.

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleensä pientä määrää tapauksia, ja niitä puretaan hyvin perusteellisesti. Laadullisessa tutkimuksessa tieteellisyyden kriteerejä ei siis ole määritelty määrän vaan laadun kannalta. Tutkija voi rajata itse tutkimuskohdetta – ja joukkoa omiin yhteyksiinsä ja näin saada tutkimuksestaan mahdollisimman hyödyllisen. Näin siis voi toimia, jos tutkittava asia on ennestään tuttu, sillä tutkimusjoukon rajaami-

nen tiettyihin tekijöihin on vaikeampaa, jos tutkimuksen kohteena on jokin ennalta tuntematon kohde. (Eskola & Suoranta 1996, 13.) Opinnäytetyössämme halusimme kaikille haastateltaville jonkin yhteisen tekijän, jotta voisimme vertailla heidän vastauksia toisiinsa. Tutkimusjoukko oli siis rajattu sen perusteella, että kaikkien haastateltavien lapset kävivät lastensuojeluyksikössä juuri tukiperhetoiminnan puitteissa, eivätkä he olleet sijoitettuna sinne muilla perusteilla.

Laadullista tutkimusta pidetään yleensä hypoteesittomana eli tutkimuksen tuloksille ei välttämättä ole asetettu ennako-oletuksia. Tavoitteena Eskolan ja Suorannan mukaan (1996, 14) on se, että tutkija tavallaan yllättyy ja oppii analyysin edetessä. Tietynlaisia hypoteeseja on hyvä olla, mutta tutkimuksen tulokset pitäisi jättää avoimiksi. Opinnäytetyömme kohdalla osasimme olettaa joitakin haastatteluissa ilmeneviä asioita, mutta suuri osa haastatteluiden annista tuli meille kuitenkin yllätyksenä. Juuri tämän takia ennen haastattelujen pitämistä emme olleet varmoja siitä, minkälaiseen teoriaan kerättyä aineistoa voisi yhdistää. Aineistonkeruun jälkeen oli helpompi hahmottaa sitä, minkälaiseen suuntaan haastateltavien vastaukset ohjaavat.

Aineistonkeruumenetelmänä käytimme haastattelua. Haastattelu on yksi käytetyimmistä tiedonkeruumuodoista, ja erityisesti vapaamuotoisten haastattelumenetelmien käyttö on yleistynyt (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34). Halusimme ensisijaisesti kerätä aineistoa haastatteleamalla, sillä se on joustava menetelmä (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34), ja uskoimme saavamme haastatteleamalla paljon enemmän tietoa kuin esimerkiksi kyselylomaketta käyttämällä. Annoimme kuitenkin haastateltaville mahdollisuuden myös kyselylomakkeen täyttämiseen (ks. Liite 3), koska haastattelutilanne voi olla joidenkin mielestä liian intiimi aiheen arkuuden takia. Kaikki vanhemmat valitsivat kuitenkin haastattelun.

Haastattelun tavoitteena on yksinkertaisesti selvittää se, mitä haastateltavalla on mielessään. Se on tavallaan keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja hän myös johdattelee sitä. (Eskola & Suoranta 1998, 86.) Haastattelu sopii erilaisiin tutkimustarkoituksiin, sillä se on joustava ja antaa mahdollisuuden kohdentaa tiedonhankintaa jo itse haastattelutilanteessa. Haastattelun avulla voidaan myös syventää siitä saatavia tietoja tarkentavien kysymysten avulla. Haastateltavalta voi myös kysyä perusteluita vastauksille. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34–35.)

Opinnäytetyössämme käytimme puolistrukturoitua haastattelua. Eskolan & Suorannan (1998, 87) mukaan puolistrukturoitu haastattelussa kaikille esitetään samoja kysymyksiä, mutta haastateltaville ei anneta valmiita vastausvaihtoehtoja, kuten strukturoidussa haastattelussa tehdään. Hirsjärvi & Hurme (2000, 47–48) käyttävät puolistrukturoidusta haastattelusta ilmaista teemahaastattelua. Tässä haastattelumuodossa keskeistä on se, että se etenee ennalta valittujen teemojen mukaisesti. Teemahaastattelu itsessään ei kuitenkaan ota kantaa siihen, kuinka monta haastattelukertaa tarvitaan tai miten syvälle haastatteluiden avulla mennään. Tämä sopi hyvin meidän työhömmä, sillä halusimme kysyä kaikilta vanhemmilta samoja asioita, mutta haastattelun eteneminen tarkassa järjestyksessä ei ollut meille olennaista. Tärkeintä oli se, että se käyttämämme tiedonkeruumenetelmä tuo vanhempien mielipiteen esille.

Jaoin haastattelut neljään eri teemaan. Näitä teemoja olivat perhe ja tukiverkosto, lastensuojeluasiakkuus ja palvelu, tukiperhetoiminnan odotukset ja vaikutukset sekä lastensuojeluyksikkö ja sitä koskeva toiminta. (Ks. Liite 2) Mielestämme näiden teemojen avulla saimme jäsenettyä haastatteluja sekä kerättyä kaiken oleellisen tiedon aineistomme varten.

3.4 Kohderyhmä ja aineistonkeruu

Kohderyhmäksi valitsimme sellaiset vanhemmat, joiden lapset käyvät lastensuojeluyksikössä säännöllisesti avohuollon tukitoimena. Yksikössä käyntien määrä ja käyntien pituus vaihtelivat eri perheissä, mutta tuen muoto eli tukiperhetoiminta oli kaikille vanhemmille yhteistä. Haastattelut toteutimme kevään 2014 aikana.

Yhdessä työelämän yhteyshenkilön kanssa päätimme, että lastensuojeluyksikön työntekijät ovat yhteydessä vanhempiin ja kertovat heille enemmän opinnäytetyöstämme ja sen tarkoituksesta. Lähetimme työntekijöille sähköpostilla tiedotteen (ks. Liite 1), jonka he jakoivat tarvittaessa vanhemmille. Samalla työntekijät kysyivät vanhemmilta, haluavatko he osallistua opinnäytetyöhön haastattelun vai kyselylomakkeen muodossa. Loppujen lopuksi haastateltavia perheitä oli viisi kappaletta, ja kaikista perheistä haastatteluihin osallistui yksi vanhempi. Saimme vanhempien yhteystiedot lastensuojeluyksiköstä ja olimme heihin yhteydessä puhelimitse.

Annoimme vanhemmille mahdollisuuden valita heille sopivan haastattelupaikan. Myös Eskolan & Suorannan (1998, 92) mukaan haastateltavalle on annettava mahdollisuus valita haastattelua varten sellainen paikka, joka on hänelle itselleen mieluinen. Heidän mukaansa haastattelijan täytyy olla valmis menemään haastateltavan kotiin, mutta haastattelijan täytyisi myös pystyä tarjoamaan jokin neutraalimpi tila haastattelua varten haastateltavan niin toivoessa. Me toteutimme omassa työssämme yhden haastattelun kahvilassa, yhden lastensuojeluyksikön tiloissa sekä loput kolme perheiden kotona. Haastattelut sujuivat mielestämme todella hyvin, eikä haastattelupaikalla ollut juurikaan merkitystä haastattelun onnistumiseen. Saimme luvan nauhoittaa kaikki haastattelut.

Kaikki vanhemmat kertoivat meille kokemuksistaan hyvin avoimesti, ja olimme tästä positiivisesti yllättyneitä. Saimme hyvin materiaalia opinnäytetyötämme varten, mutta uskomme haastatteluista olleen hyötyä myös vanhemmille jo pelkästään sen takia, että he tulivat kuulluiksi. Olimme hieman yllättyneitä siitä, kuinka paljon vanhemmilla oli sanottavaa aiheeseen liittyen. Lähes jokaisen haastattelun aikana tai sen jälkeen keskustelimme myös asioista, jotka eivät liittyneet meidän opinnäytetyöhömmme, vaan ne olivat selkeästi tärkeitä vanhemmille. Tästä meille jäi todella positiivinen olo, sillä tuntui että haastattelun lisäksi saimme paljon enemmän. Muutaman vanhemman mukaan oli mukavaa, että kävimme kylässä ja sai aikuista juttuseuraa.

3.5 Eettisyys

Vaikka opinnäytetyömme ei ole tutkimus, olemme pyrkineet tekemään sen noudattaen tutkimuseettisiä periaatteita ja normeja. Tutkimuseettiset normit eivät ole laissa määritellyjä, mutta ne velvoittavat tutkijaa ammatilliselta kannalta. Normien avulla tutkimuksen tekoa ohjataan, ja tutkijoiden uskotaan ja toivotaan sitoutuvan niihin. On olemassa paljon erilaisia tutkimuksia ja tutkijoita, jonka takia normit ovat hyvin tulkinnanvaraisia. (Kuula 2011, 59.) Eettisiä kysymyksiä tutkija joutuu pohtimaan koko tutkimusprosessin ajan sen eri vaiheissa. Näitä ovat tutkimusaiheen valinta, tutkimusmenetelmien valinta sekä tutkimuksen tavoitteet. (Kananen 2008, 133).

Tutkimusaihe tulisi valita niin, että tutkimuksen tuloksilla olisi merkitystä yhteiskunnan hyvinvoinnin ja kehittymisen kannalta (Kananen 2008, 133). Opinnäytetyömme täyttää nämä kriteerit niin, että lastensuojeluyksikkö voi hyödyntää työmme tuloksia toiminnan

kehittämisessä ja haastatellut vanhemmat saivat oman äänensä kuuluviin. Valitsimme opinnäytetyön tutkimusongelmaan sopivat tutkimusmenetelmät eli käytimme siinä kvalitatiivista otetta ja tiedonkeruumenetelmänä käytimme haastattelua. Mielestämme nämä olivat parhaimmat vaihtoehdot opinnäytetyömme kannalta. Opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä vanhempien kokemuksia lastensuojeluyksikön toiminnasta ja siitä, miten toiminta on vaikuttanut heidän arkeensa ja hyvinvointiinsa. Kanasen (2008, 134) mukaan on eettisesti oikein julkaista myös sellaista tutkimuksessa esiin tullutta materiaalia, joka ei välttämättä miellytä kaikkia. Tämä on yksi syy, miksi myös me kirjoitimme haastatteluissa ilmenneet asiat aineiston analyysiin juuri niin kuin ne sanottiin.

Normien keskeinen lähtökohta ihmistieteissä on arvot, jotka ilmaisevat ihmisen kunnioittamista. Ihmisten kokemuksia tutkittaessa tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat tutkittavien itsemääräämisoikeus, yksityisyyden kunnioittaminen sekä vahingoittumattomuus. (Kuula 2011, 60.) Opinnäytetyössämme itsemääräämisoikeus toteutui siten, että haastatteluihin osallistuminen oli haastateltaville täysin vapaaehtoista, sekä niin, että kysymyksiin sai jättää vastamaatta, jos siltä tuntui. Kuulan (2011, 61) mukaan vapaaehtoisen osallistumiseen liittyy myös se, että tutkittavalle on annettava tarpeeksi tietoa tutkimuksesta. Ilman sitä vapaaehtoinen osallistuminen on mahdotonta. Me kerroimme tietoja opinnäytetyöstämme lastensuojeluyksikön työntekijöille, jotka kertoivat siitä haastateltaville samalla kun heiltä kysyttiin haluavatko he osallistua haastatteluihin. Tätä varten olimme tehneet saatekirjeen haastateltavia vanhempia varten (ks. Liite 3). Me kertosimme saatekirjeessä olevat asiat vielä ennen haastattelun alkua, ja annoimme haastateltaville mahdollisuuden kysyä kysymyksiä opinnäytetyöhömmme liittyen.

Eettisiin periaatteisiin kuuluu myös henkisen ja fyysisen vahingoittamisen välttäminen (Kuula 2011, 62). Opinnäytetyössämme fyysinen vahingoittaminen ei ollut huolenaiheena, mutta henkistä vahinkoa pyrimme välttämään noudattamalla vaitiolovelvollisuutta sekä kunnioittamalla haastateltavaa vuorovaikutustilanteessa eli haastattelun aikana. Kuulan (2011, 63) mukaan vuorovaikutustilanteen huomioiminen kuuluu olennaisesti henkisen vahingon välttämiseen. Opinnäytetyössä emme kirjoittaneet mitään niin, että haastateltavat voisivat tulla tunnistetuiksi. Emme esimerkiksi sitaateissa määrittele sen tarkemmin, kuka haastateltava on kyseisen vastauksen meille antanut. Tunnistettavuuden vuoksi olemme myös jättäneet opinnäytetyötämme kirjoittaessa lastensuojeluyksikön, esimiehen ja kaupungin nimen mainitsematta. Lisäksi olemme aineiston litteroinnin jälkeen hävittäneet nauhoitetut haastattelut.

Jokaisen tutkijan velvollisuus on noudattaa tietosuojalainsäädäntöä. Lain huolellisuusvelvoitteen mukaisesti tutkittavan yksityisyyden suoja ei saa loukata. Suojaamisvelvoitteen mukaan henkilötiedot tulee suojata niin, etteivät muut pääse niihin käsiksi. (Kuula 2011, 64.) Opinnäytetyötä tehdessä olemme toimineet näitä periaatteita noudattaen.

4 RIITTÄVÄ VANHEMMUUS

Halusimme opinnäytetyössämme perehtyä tarkemmin vanhemmuuden käsitteeseen, koska lastensuojelun avohuollon tukitoimien yhtenä tarkoituksena on tukea vanhemmuutta ja vanhempien kasvatuskäytäntöä. Tällä mahdollistetaan lasten turvallinen kasvu ja kehitys sekä lisätään lasten ja koko perheen hyvinvointia. (Taskinen 2010, 69.)

Vanhemmuuden edellytykset ovat muuttuneet merkittävästi viimeisen 20 vuoden aikana. Uudet kulttuuri- ja toimintaympäristöt ovat tuoneet perheille paljon mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja elämään, mutta ne ovat samalla lisänneet perheille ja vanhemmille stressiä ja vaatimuksia. Työelämän- ja perherakenteiden muutokset ovat isoja asioita, jotka vaikuttavat vanhemmuuteen ja luovat perheiden elämään lisähaasteita. Nykypäivän työelämä on vaativaa ja uuvuttavaa sekä aikaa vievää, joka voi osaltaan vaikuttaa vanhemmuuteen ja perhe-elämään. Loppuun palaminen töissä voi johtaa myös loppuun palamiseen vanhempana. Voimavaroja ei enää välttämättä löydy vanhempana olemiseen. Nykyisin avio- ja avoerojen lisääntyneenä perherakenteissa on paljon muutoksia, jotka voivat osaltaan kuormittaa vanhempia ja vanhemmuutta. (Rönkä & Kinnunen 2002, 4-5.) Myös Eeva Jokinen teoksessaan *Aikuisten arki* (2005, 122–123), kertoo muun muassa työn, ylläpitämättömyyden, köyhyyden, yksinhuoltajuuden ja uusperheisyyden vaikuttavan osaltaan hukassa olevaan vanhemmuuteen. Vaikka työelämän paineet ovat lisääntyneet, myös työttömyys lapsiperheissä on jokapäiväistä. Työttömyys kuormittaa vanhempia ja luo kotiin epävarmuuden tunteen ja ilmapiirin sekä pitkään jatkuneena köyhdyttää perhettä. Toki nämä edellä mainitsemamme asiat eivät ole ainoita asioita, jotka vanhemmuuteen vaikuttavat, eivätkä ne ole yksiselitteisiä. Yhteiskunnalla on kuitenkin suuri vaikutus nykypäivän perhe-elämään ja vanhemmuuteen.

Jari Sinkkonen on jaotellut kirjassaan *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun* (Sinkkonen 2008, 21–24) vanhemmuuden kolmeen osaan. Tällä tavoin Sinkkonen haluaa havainnollistaa sitä, minkälaisiin asioihin vanhemmat pystyvät lastensa elämässä vaikuttamaan ja mihin ei. Ensimmäinen osio koostuu niistä asioista, jotka kuuluvat vanhemmuuteen. Vanhemman on huolehdittava lapsistaan ja heidän perustarpeistaan. Lapsia on suojeltava ja heistä on kannettava vastuu. Toinen osio sisältää sen vanhemmuuden osa-alueen, missä voi tehdä parhaansa. Tässä kohtaa lapsen ja vanhemman välillä pitää olla hyvä ja toimiva suhde. Lasta täytyy ohjata siihen suuntaan, mihin lapsi osoittaa mielenkiintoaan, kykyä

sekä taitoa. Esimerkiksi laulamiseen mielenkiintoaan osoittava lapsi olisi hyvä ohjata jonkin musiikkiharrastuksen pariin. Kolmas vanhemmuuden osio on osioista kaikkein pienin ja se sisältää asioita, johon vanhemmat eivät pysty juurikaan vaikuttamaan. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi lapsen perimä ja ulkonäkö. Ensimmäinen ja toinen osio ovat siis niitä, joihin vanhempien pitäisi keskittyä ja panostaa kunnolla, jotta vanhemmuus olisi riittävää.

Florence Schmittin (2003, 298) mukaan vanhemmuutta on kuvattu tutkimuskirjallisuudessa yhtenä perheen elämänjaksona, elämänkaareen kuuluvana muutosprosessina tai yksilöllisenä kehitystehtävänä. Erityisesti vanhemmaksi tuleminen on ollut tutkimuksen kohteena. Esimerkiksi psykologiassa on tarkasteltu tarkemmin vanhempien ja lasten välisiä suhteita sekä kokemuksia, kun taas perhesosiologiassa vanhemmuutta on käsitelty siirtymisenä uusiin rooleihin ja uuteen asemaan sosiaalisessa verkostossa. Vanhemmuuden tutkimisessa on painotettu lähinnä ihmisten omia kokemuksia, ja vanhemmuus ja sen sisältö on jäänyt tutkimusten ulkopuolelle. Schmittin mukaan vanhemmuus on riittävää silloin, kun se jää näkymättömäksi. Vasta sitten, kun vanhemmuudessa esiintyy puutteita, riittävän hyvän vanhemmuuden käsite nousee pinnalle. Näitä puutteita ovat esimerkiksi lasten mielenterveyshäiriöt ja muut ongelmat sekä vaikeudet esimerkiksi koulussa ja päiväkodissa.

Schmitt (2003, 299) on kirjoituksessaan yrittänyt havainnollistaa sitä, mistä tekijöistä vanhemmuus rakentuu, ja millä tavalla nämä tekijät ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Yhden tekijän puutteellisuus voi olla lapsen kasvua vaarantava riippuen muiden tekijöiden toimivuudesta. Hän on myös pohtinut, mitkä suojaavat tekijät ja voimavarat ovat avuksi silloin, kun vanhemmuudessa on ongelmia. Ensimmäiseksi Schmitt (2003, 301–302) on pohtinut sitä, kuinka yhteiskunta ja kulttuuri määrittelevät vanhemmuutta, sillä se toteutuu tiettyssä yhteiskunnassa tiettyinä ajanjaksona. Yhteiskunnalla on omat arvot ja normit, oma lainsäädäntö, sosiaalipolitiikka ja instituutiot, mutta silti kulttuuri määrittelee laajimmin sitä kehystä, jossa vanhemmuutta toteutetaan. Mielestämme tämä on olennainen tekijä vanhemmuudessa, sillä vuosien saatossa vanhemmuus on muuttunut ja esimerkiksi sosiaalisten verkostojen tuki on pienentynyt. Tommy Hellsten esittää teoksessaan *Vanhemmuus – Vastuullista vallankäyttöä* (1999, 88–89, 92) syyksi sitä, että elämme nykyään yhteiskunnassa, jossa ihmiset muuttavat maalta kaupunkeihin, jonka

johdosta pienet kyläyhteisöt ovat hävinneet. Kaupunkeihin muutettaessa juuret katkaistaan ja yhteyksiä menetetään, eikä naapurissa enää olekaan sitä isoäitiä tai isoisää, joka voisi auttaa lastenlasten hoidossa. Hellstenin mukaan vanhemmat menettävät perinteisen yhteisöllisen tuen muuttaessaan lähiöihin, ja jäävät yksin kasvatustehtäviensä kanssa. Yhteisvastuullisuuden käsite on hukkumassa ja vanhemmat ovat kuormittuneita, kun lasten kasvatusta on täysin heidän itsensä vastuulla. Vanhempia ei pitäisi tukea vanhemmuudessa siten, että heiltä otetaan vastuu pois, vaan yhteiskunnan pitäisi kaikin tavoin tukea vanhemmille kuuluvaa kasvatustehtävää.

Schmitt (2003, 307–308) kirjoittaa suvun ja oman perheen merkityksestä vanhemmuuteen. Oma vanhemmuus saa juurensa siitä, miten vanhemman omat vanhemmat ovat häntä kasvattaneet ja kohdelleet. Oma suku ja perhe voivat olla sekä apuna tai rasitteena vanhemmuuden rakentamisessa, mutta joka tapauksessa omilla juurilla on suuri merkitys siihen, millainen vanhempi itse on. Yksilön tasolla vanhemmuuteen vaikuttaa tietenkin perimä ja synnynnäiset ominaisuudet. Perimän ja ympäristön välinen vuorovaikutus vaikuttaa siihen, millä tavalla ihminen kehittyy. Vaikutukset voivat olla vahvistavia tai kielteisiä, tai ne voivat tasapainottaa toisiaan. Vanhemmuuden tasolla tämä tarkoittaa sitä, että jokainen lapsi ja vanhempi ovat erilaisessa vuorovaikutuksessa keskenään, ja vanhemmuus rakentuu eri tavoin lapsen ja vanhemman välille. Schmittin mukaan riittävän vanhemmuuden taustalla täytyy olla joustavuutta, luovuutta, avoimuutta, erilaisuuden sietämistä sekä yritystä ymmärtää erilaisia lapsia. On myös tärkeää, että vanhempi osaa vastata lapsensa kehitystarpeisiin tarvittavalla tavalla. (Schmitt 308–309.)

Yksilötasolla myös terveydellä on merkitystä siihen, millaiseksi vanhemmuus rakentuu. Kyse voi olla vanhemman omasta terveydestä sekä lapsen terveydestä. Esimerkiksi vanhemman mielenterveys- tai päihdeongelmat vaikuttavat vanhemmuuteen hyvin paljon, ja tällaisessa tilanteessa vanhemman on hyvin vaikea vastata lapsen tarpeisiin. Tällöin vanhemman omat ongelmat estävät sen, että hän kykenisi tunnistamaan lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia, fyysisiä ja psyykkisiä tarpeita tai eri kehitysvaiheita. Tällaisissa tapauksissa lapsi joutuu tekemään tilaa vanhemmalle ja joutuu usein huolehtimaan lapsena omasta vanhemmastaan. Toisaalta myös lapsen sairaus tai vammaisuus voi tehdä vanhemmuudesta erityisen vaativaa, ja vanhempi tarvitsee apua ja tukea sekä itselleen että lapselle. (Schmitt 2003, 309–310.)

Myös yksilön omat arvot, normit ja halut vaikuttavat vanhemmuuteen. Vanhemmuuden edellytyksenä on se, että vanhempi voi luopua asioista, jotka ovat ennen vanhemmuutta olleet vain hänen. Vanhemman täytyy laittaa lapsen etu oman etunsa edelle, ja ymmärtää se, että joku toinen on täysin riippuvainen hänestä. Olennaista on se, millä tavalla vanhempi kokee nämä luopumiset. Jos vanhempi kokee nämä asiat kielteisinä, ei lapsen kokemus vanhemmuuden kohteesta olemisena ole rakentava. Tämä vaikuttaa myös tulevaisuudessa siihen, miten lapsi kokee oman mahdollisen vanhemmuutensa. (Schmitt 2003, 312–313.)

Kaikkein eniten vanhemmuus on kuitenkin vuorovaikutusta. Schmitt (2003, 314) puhuu kirjoituksessaan kahden vanhemman välisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Lapsi tarvitsee molempia vanhempia, ja heidän velvollisuutensa on huolehtia siitä, että vanhemmuus toteutuu. Schmittin (2003, 315) mukaan vanhemmuus on jakamista, epäroimista ja neuvottelemista puolison kanssa siitä, mikä on lapsen edun mukaista. Tämä on tietenkin tärkeää silloin, kun lapsella on kaksi vanhempaa. Nykypäivänä kahden vanhemman läsnäolo ei kuitenkaan ole itsestään selvää, joten mielestämme pitäisi keskittyä enemmän lapsen ja vanhemman keskinäiseen vuorovaikutukseen. Lapsen ja vanhemman väliin syntyy kiintymyssuhde, jonka merkitys näkyy lapsessa koko hänen elämänsä ajan (Schmitt 2003, 317). Ei myöskään ole itsestään selvää, että lapsella on juuri äiti ja isä, vaan nykyään on yleistä, että lapsilla on esimerkiksi kaksi äitiä.

Merkityksellisintä on vuorovaikutussuhteen laatu. Lapsen ollessa ihan pieni, vuorovaikutus koostuu tottumuksista ja rutiineista, jotka jäsentävät aikaa ja tilaa äidin ja vauvan välillä. Lapsen kasvaessa rutiinien ja tottumusten sekä fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden tarve ei vähene, ja vanhemman vastuulla on ymmärtää käytännössä millä tavalla lapsi tarvitsee ja on riippuvainen hänestä myös vanhemmalla iällä. Joskus vanhemman on tinnittävä omista tavoitteistaan luodakseen lapselle turvallisen ja rutiininomaisen arjen. (Schmitt 2003, 320.)

Viimeisenä asiana Schmitt (2003, 321–322) mainitsee vanhemmuuden ja asiantuntijajärjestelmien yhteydestä. Hänkin mainitsee sen, että yhteinen kollektiivinen vastuu vanhemmuudesta on katoamassa ja tilalle on tullut yhteiskunnallisia järjestelmiä, jotka korvaavat

niitä tehtäviä, jotka ennen oli yhteisöjen vastuulla. Näitä asiantuntijajärjestelmiä ovat esimerkiksi päiväkodit, koulut, iltapäiväkerhot, terveydenhuolto, lastensuojelu ja niin edelleen. Schmitt (2003, 322) kritisoi sitä, että yhteiskunta on ottanut liikaa vastuuta vanhemmuudesta. Tästä olemme hieman eri mieltä, sillä näemme asian niin, että yhteiskunta yksinkertaisesti yrittää paikata niitä kohtia, joihin kaikki vanhemmat eivät tällä hetkellä kykene. Toisaalta taas vanhemmuus on nykypäivänä yhä julkisempaa. Nämä edellä mainitut asiantuntijajärjestelmät mahdollistavat sen, että vanhemmuus ei ole enää vain vanhempien yksityinen asia. Terveystenhuolto, päivähoito ja koulu jakavat vanhemmille koko ajan lisätietoa lasten hoitoon ja kasvatukseen sekä kehitykseen ja kasvattamiseen liittyen. Näin ollen julkiset instituutiot määrittelevät omalta osaltaan sitä, mikä on oikeanlaista ja hyvää vanhemmuutta ja kasvatusta. (Kekkonen 2004, 20- 21.)

Kaiken kaikkiaan vanhemmuus on prosessi, johon vanhemmat pikkuhiljaa kasvavat ja oppivat laittamaan lastensa tarpeet omiensa edelle. Lapset tekevät vanhemmistaan vanhempia, ja heidän välilleen syntyy elinikäinen suhde. (Schmitt 2003, 324.) Vanhempana olo on haastava tehtävä, joka vaatii vanhemmilta siihen paneutumista, oman tehtävänsä arvostamista sekä apua ja tukea kumppanilta ja läheisiltä (Kaimola 2005, 14).

5 ASIAKASLÄHTÖISYYS JA OSALLISUUS

Halusimme opinnäytetyössämme käsitellä asiakaslähtöisyyttä, sillä haastatteluiden avulla kerätyt vanhempien kokemukset mahdollistavat yksikön toiminnan kehittämisen asiakaslähtöisesti. Asiakaslähtöisyyden juuret ovat 1980-luvulla, jolloin sosiaalihuollon lainsäädäntöä uudistettiin osana hyvinvointivaltioprojektia. Uusien lakien myötä sosiaalityö määriteltiin ammatiksi, jota harjoittaakseen tarvitsee tietyn koulutuksen. Samalla sosiaalityötä uudistettiin asiakaslähtöisempään suuntaan. (Juhila 2006, 42.)

Sosiaalihuollon asiakaslain 1§:ssa sanotaan, että lain tarkoituksena on edistää asiakaslähtöisyyttä, mutta sitä ei määritellä sen tarkemmin (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812 1:1§). Juhilan (2006, 249–250) mukaan asiakaslähtöisyyttä voidaan kuvata esimerkiksi niin, että asiakaslähtöisessä työotteessa lähdetään liikkeelle asiakkaiden tarpeista ja tilanteista. Asiakaslähtöisyys voidaan nähdä myös niin, että kyse on asiakkaan oman asiantuntijuuden ja osallisuuden kunnioittamisesta. Asiakaslähtöisyyttä voidaan myös kuvata monista eri näkökulmista. Väestöliiton (2014) internetsivuilla on mainittu ihmisoikeus-, perusoikeus- ja vapausoikeusnäkökulma. Näissä painotetaan sitä, että asiakkaan tunne arvokkuudesta säilyy sekä hänen yksilölliset tarpeensa ja toivomuksensa otetaan huomioon päätöksenteossa. (Luettu 21.9.2014.) Sosiaalialan työt eroavat muista hyvinvointialan ammateista juuri siinä mielessä, että asiakkaan oma osuus on tärkeä ja asiakkaan ja työntekijän yhteistyö on merkityksellistä työn sisällön kannalta (Kananoja & Lähtinen & Marjamäki & Laiho & Sarvimäki & Karjalainen & Seppänen 2007, 109).

Perinteisesti asiakaslähtöisyyttä käsiteltäessä siihen yhdistetään asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet, jotka on myös määritelty laissa. Laki asiakkaan asemasta ja oikeuksista määrittelee oikeudet ja velvollisuudet tarkemmin. Tässä kerromme muutamasta kohdasta, jotka mielestämme liittyvät olennaisesti asiakaslähtöisyyteen ja sen toteuttamiseen. Asiakkaalla on oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun ilman syrjintää. Asiakasta tulee kohdella niin, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä niin että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan. Kun suunnitellaan sosiaalihuoltoa, täytyy ottaa huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet. Myös asiakkaan äidinkieli ja kulttuuritausta on otettava huomioon. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812 2:4§.) Toinen merkittävä laissa mainittu asia on

itsemääräämisoikeus ja osallistuminen. Sen mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa asiakkaan toivomuksille ja mielipiteelle on annettava painoarvoa, ja kunnioitettava itsemääräämisoikeutta. Tähän liittyen asiakkaalle kuuluu antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa häntä koskeviin palveluihin ja niiden toteuttamiseen. Tämä koskee myös muita sosiaalihuoltoon liittyviä toimenpiteitä. Kaikki asiakasta koskevat asiat pitää käsitellä ja ratkaista sillä tavalla, että asiakkaan etu on ensisijaisesti otettu huomioon. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812 2:8§.)

Suomen Kuntaliiton *Asiakaslähtöiset palveluprosessit* (1999, 27–28) – julkaisussa asiakaslähtöisyyttä on määritelty seuraavasti. Asiakaslähtöisesti työskenneltäessä on katsottava, että asiakkaan tarpeet, toiveet ja odotukset asiakkaan ilmaisemina ovat henkilökunnan toiminta- ja ajattelutapojen perustana. Tähän liittyen selvitetään, mitä asioita asiakas itse pitää kaikista tärkeimpinä, ja häntä palvellaan näiden hänen esille tuomiensa lähtökohtien mukaan. Asiakaslähtöisyyteen kuuluu myös, että kaikki työyhteisön jäsenet toimivat hyvän palvelun periaatteiden mukaan. Tämä pitää sisällään yhdessä sovitut asiat sekä asiat, joita asiakkaat odottavat ja tarvitsevat. Viimeiseksi kohdaksi julkaisussa on mainittu, että asiakkaalle ja hänen lähipiirilleen on annettava mahdollisuus palautteen antamiseen. On myös huolehdittava, että palaute vaikuttaa toimintaan. Valitettavasti asiakaslähtöiset palveluprosessit ovat sosiaalialalla lähinnä tavoite, eikä niinkään todellisuutta.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) *Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen - Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi* -raportissa (2013) puhutaan osallisuudesta, joka liittyy läheisesti asiakaslähtöisyyteen. Nykypäivänä osallisuutta pidetään tärkeänä ja sitä korostetaan. Se on myös yksi kansalaisten perusoikeuksista. Raportin mukaan osallisuutta voidaan tarkastella kolmella eri tasolla. Ensimmäiseksi voidaan ajatella osallisuutta silloin, kun asiakas on itse asianosaisena, eli puhutaan osallisuudesta omassa asiassa. Tässä kohdassa asiakaslähtöisyys on mielestämme olennainen tekijä. Osallisuutta voidaan myös tarkastella esimerkiksi palvelujen kehittämisessä, jossa asiakas voi kokemusasiantuntijana vaikuttaa siihen, mihin suuntaan palveluja kehitetään. THL:n raportissa on mainittu myös osallisuus yhteisöissä ja yhteiskunnassa, jolloin asiakas on kansalaisen roolissa. (Hastrup & Hietanen-Peltola & Jahnukainen & Pelkonen, THL 2013.)

Raportissa kerrotaan, että kaupallisille yrityksille asiakkaiden mielipiteet ovat itsestään selvä asia, sillä yritykset toimivat asiakkaiden ehdoilla. Jokainen tuote ja palvelu testataan oletettujen ostajien kanssa ennen kuin se laitetaan myyntiin. Julkisten palveluiden kohdalla tilanne on kuitenkin eri, sillä sitä pystytään tuottamaan ja kehittämään ilman käyttäjien kokemuksia ja ideoita. Kansalaisten tilanteita ja tarpeita ei aina kartoiteta huolellisesti. Osallisuuden toteuttaminen vaatii kuitenkin töitä. Asiantuntijakeskeisestä toiminnasta on haasteellista siirtyä keskustelemaan suhteeseen palveluiden käyttäjien kanssa. THL:n raportissa on eritelty edellytyksiä osallisuustyöskentelylle. Näitä ovat johdon ja johtajien sitoutuminen, ihmiset, jotka panevat toimeksi, resurssit sekä tavoitteiden ja toimintaprosessin analysointi. (Hastrup ym., THL 2013.) Opinnäytetyömme on mielestämme ollut osittain osallisuustyöskentelyä. THL:n (2013) mukaan työn kantavuuden ja jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että organisaation johto näkee osallisuuden tärkeyden. Emme voi vaikuttaa siihen, kuinka paljon lastensuojeluyksikön johto sitoutuu edellä mainittuihin asioihin, mutta opinnäytetyötä suunniteltaessa työelämän yhteistyökumppani halusi nimenomaan kuulla sellaisia asioita, joita he voivat mahdollisesti työssään kehittää. Tämän näemme johdon sitoutumisena.

Toisena edellytyksenä osallisuuden kannalta THL:n raportti määrittelee ihmiset, jotka panevat toimeksi. Raportissa puhutaan siitä, että osallisuuden toteutumiseen tarvitaan työntekijöitä, jotka kutsuvat mukaan ja ovat rohkaisevia. Emme ole töissä lastensuojeluyksikössä, mutta tähän kohtaan sijoittaisimme itsemme. Seuraavaksi raportissa on mainittu resurssit, joilla tässä tapauksessa tarkoitetaan aikaa ja rahaa. (Hastrup ym., THL 2013.) Rahaa meidän opinnäytetyömme toteuttaminen ei ole juuri vienyt, mutta aikaa sitäkin enemmän. Jos olisimme olleet töissä kyseisessä lastensuojeluyksikössä, emme usko, että tällaiseen kokemusten kartoittamiseen olisi ollut aikaa. Jo pelkästään yhteisen ajan löytyminen haastatteluille oli haastavaa ja aikaa vievää, puhumattakaan tulosten kokoamisesta ja analysoinnista. Emme siis ihmettele ollenkaan sitä, miksi asiakkaiden osallisuutta on vaikea tukea julkisissa palveluissa. Lopussa osallisuuden toteutumiseen on mainittu tavoitteiden ja toimintaprosessin analysointi (Hastrup ym., THL 2013). Tavallaan opinnäytetyö kirjoitettuna on osa toimintaprosessin analysointia. Emme voi vaikuttaa siihen, millä tavalla työmme tuloksia käytetään hyödyksi, mutta ainakin olemme antaneet työn kehittämislle mahdollisuuden.

Tarja Vierulan (2013, 272–274) *Lastensuojelun asiakirjakäytäntöjen tahattomat seuraukset vanhempien kokemina* – tutkimuksessa on käsitelty osallisuutta ja aineisto on kerätty haastattelemalla vanhempia, joten koemme sen sivuavan meidän aihetta jonkin verran. Tutkimuksessa on tutkittu sitä, millaisia tahattomia seurauksia lastensuojelun dokumentointiin liittyvillä käytännöillä on ollut vanhempien näkökulmasta katsottuna. Vierula oli haastatellut tutkimustaan varten seitsemää vanhempaa, ja hän käytti haastatteluissa teemahaastattelua. Tutkimuksessaan hän peilaa vanhempien vastauksia sellaisiin keskeisiin odotuksiin, joita on esitetty asiakkaan ja asiakirjojen suhteista yhteiskuntapoliittisissa linjauksissa. Toisin kuin meidän opinnäytetyössämme, Vierula ei suoranaisesti tuottanut tuloksia jollekin tietylle työyhteisölle, vaan pyrki kyseenalaistamaan dokumentointiin liittyvää ilmiötä sellaisenaan. Hänen tarkoituksenaan oli avata uusia tarkastelukulmia ja antamaan uusia mahdollisuuksia muutoksille.

Vierula (2013, 279) on tutkimuksessaan käsitellyt asiakkaan osallisuutta. Myös hän mainitsee sen, että osallisuus on monesti läsnä sosiaalialan keskusteluissa, mutta jää usein vain puheen tasolle. Hän puhuu tutkimuksessaan siitä, että osallisuus voidaan nähdä suhteena valtaan ja sitä kautta päästään siihen, miten valta jakautuu valtion ja kansalaisten välillä. Tutkimuksessa osallisuutta on käsitelty myös asiakkaan aktiivisena osallistumisena asiakasprosessiin. Sosiaalityössä asiakkaan osallistumisen puute on ongelma, mutta osallistuessaan ja tehdessään yhteistyötä työntekijän kanssa asiakas on hyvä asiakas.

Vierulan tutkimus käsitteli eri asioita kuin meidän opinnäytetyömme, mutta yhteisiä tekijöitä kuitenkin löytyi. Tutkimus oli toteutettu samankaltaisesti kuin meidän opinnäytetyömme, mutta tärkein yhteinen tekijä oli mielestämme ennen kaikkea se, että vanhempien näkökulma tuli esille. Emme ole löytäneet monia lastensuojelua sivuavia tutkimuksia, joissa vanhemmat ovat keskiössä. Viime vuosina tämän kaltaisia lastensuojelun tutkimuksia on kuitenkin ilmestynyt enemmän kuin aikaisemmin. Osallisuuden ja asiakaslähtöisyyden toteutumisen kannalta tämän kaltaiset tutkimukset ovat tärkeitä.

6 AINEISTON ANALYYSI

6.1 Analyysin vaiheet

Joidenkin määritelmien mukaan analyysillä tarkoitetaan aineiston koodausta, lajittelua, indeksointia tai muuta tiedon muokkaamista. Näiden tarkoituksena on järjestää tietoa uuteen muotoon, jotta aineistosta saataisiin esille sen takana oleva ilmiö ja sen rakenne. Tämän jälkeen vuorossa on analyysi. (Kananen 2008, 88.) Analyysissä pyritään tiivistämään tutkimuksen aineisto niin, ettei sen sisältämä tieto kuitenkaan katoa (Eskola & Suoranta 1996, 104). Analyysi etenee siten, että ensimmäiseksi aineisto, eli meidän opinnäytetyössämme nauhoitetut haastattelut, litteroidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi. Tämän me pyrimme tekemään heti haastatteluiden jälkeen tai viimeistään seuraavana päivänä. Toimimme näin siksi, että haastattelut olisivat vielä tuoreena muistissa. Yhden haastattelun litterointiin kului useita tunteja, joten oli hyvä, että olimme varanneet niille tarpeeksi aikaa.

Litteroinnin jälkeen jaoimme aineiston haastatteluiden mukaisiin teemoihin, joita olivat perhe ja tukiverkosto, lastensuojeluasiakkuus ja palvelu, odotukset ja vaikutukset sekä lastensuojeluyksikkö. Käytännössä keräsimme jokaisesta haastattelusta yhden teeman alle jokaisen haastateltavan vastaukset kysymyksittäin. Käytimme analyysissä siis teemoittelua, joka on Kanasen (2008, 91) mukaan yksi tapa analysoida teemahaastatteluai-
neistoa. Siinä on kyse luokittelusta yleisemmällä tasolla, ja usein tuloksia havainnollistetaan vastaajien tekstisitaatteja käyttäen. Usein ongelmana tässä tavassa on se, että teemoittelemalla aineiston analyysi jää alkutekijöihin ja muodostaa vain sitaattikokoelman ilman tulkintaa, analyysiä tai johtopäätöksiä. (Kananen 2008, 91.) Halusimme kuitenkin opinnäytetyössämme käyttää sitaatteja, koska ne elävöittävät tekstiä. Teemoittelua suositellaan käytettäväksi silloin, kun tavoitteena on ratkaista jokin käytännöllinen ongelma. (Eskola & Suoranta 136–137.) Yhtenä tavoitteena opinnäytetyössämme oli selvittää vanhempien kokemuksien kautta yksikön toiminnan toimivuutta. Mielestämme tämä on ”käytännöllinen ongelma”, joten teemoittelu sopi työhömmme hyvin.

6.2 Perhe ja tukiverkosto

Ensimmäisessä teemassa pyysimme vanhempia kertomaan perheestään, lapsistaan ja mahdollisesta tukiverkostostaan. Perheiden rakenteet vaihtelivat todella paljon ja mitään selkeää yhdistävää tekijää ei ollut. Kaikki haastateltavat olivat äitejä ja heidän joukossaan oli yksinhuoltajia, lapsen toisesta vanhemmasta eronneita, mutta uuden kumppanin löytäneitä sekä perhe, jossa lasten vanhemmat olivat parisuhteessa. Eräässä tapauksessa lasten isä oli estynyt olemaan mukana perheen arjessa, joten perheestä vastuussa oleva vanhempi koki olevansa yksinhuoltaja. Lapsien lukumäärä perheissä vaihteli kahdesta lapsesta kahdeksaan lapseen. Kolmessa perheessä lapsia oli useammalle eri isälle.

Olimme hyvin kiinnostuneita perheiden tukiverkostosta, koska ajattelimme puutteellisen tukiverkoston olleen yksi merkittävä syy siihen, miksi tukiperhetoiminta perheille oli koettu tarpeelliseksi. Tukiverkoston puute oli kuin olikin kaikilla perheillä yhdistävä tekijä. Jokaisella perheellä tukiverkosto oli hyvin pieni ja suppea. Useassa perheessä isovanhemmat olivat kuolleet tai he asuivat kaukana eivätkä pystyneet antamaan perheille tukea arkeen. Perheillä saattoi olla yksi tai kaksi läheistä ihmistä, joilta he tarvittaessa pystyivät pyytämään apua. Haastatellut vanhemmat eivät kuitenkaan halunneet kuormittaa heitä jatkuvasti. Osaltaan tähän vaikutti lasten haastava käyttäytyminen.

6.3 Lastensuojeluasiakkuus ja palvelu

Toisessa teemassa käsitelimme lastensuojeluasiakkuuteen ja palveluun liittyviä kysymyksiä. Halusimme tietää, mistä syystä perheiden lapset viettävät tukipäiviä lastensuojeluyksikössä. Kahdessa perheessä lapsen erityisyys oli syynä tukiperheen tarpeelle. Lasten erityistarpeet kuormittivat perheitä tavallista enemmän ja vanhemmat kokivat itsensä kovin väsyneiksi tilanteeseen. Lasten erityistarpeista johtuva väsymys alkoi kuormittaa jossain tapauksissa myös muita suhteita perheissä.

”No tuota niin. No, puhtaasti sehän on se syy, että minä ja mies ollaan väsyneitä. Ja meidän parisuhde rakoilee sen takia... yritetään saada näiden viikonloppujen aikana aina selvitettyä jotaki.”

Kaikissa tapauksissa tukiverkoston puuttuminen sekä vanhempien jaksamisen tukeminen olivat syitä sille, miksi tukiperhetoimintaan oli päädytty.

Lastensuojeluyksikössä tukipäiviä viettävät haastateltavien lapset olivat iältään 10 kuukautta – 10 vuotta ja heitä oli kaikista viidestä perheestä yhteensä 12. Joistakin perheistä vain osa lapsista vietti tukipäiviä lastensuojeluyksikössä. Lapset kävivät lastensuojeluyksikössä vaihtelevasti. Osa lapsista kävi kerran tai kaksi kertaa kuukaudessa viikonlopun ja osa kerran tai kaksi kertaa viikossa joko yö- tai päiväkäyntejä. Tukiperhetoiminta lastensuojeluyksikössä oli kestänyt perheillä puolesta vuodesta kahteen vuoteen. Kaikki perheet kertoivat, ettei tukitoimelle oltu sovittu päättymisajankohtaa, vaan toiminta oli toistaiseksi voimassaolevaa. Eräs haastateltava kertoi, että he uusivat sopimukset puolen vuoden välein.

Suurimmassa osassa perheitä toiminta oli alkanut joko sosiaalitoimen tai terveydenhuollon työntekijöiden kautta. Yksi haastateltava kertoi kuulleen tukiperhetoiminnasta ystävänsä kautta, jonka jälkeen hän otti itse yhteyttä sosiaalitoimeen. Eräässä perheessä tukiperhetoimintaa oli kokeiltu jo aiemmin, mutta he eivät olleet silloin tyytyväisiä palveluun.

Suurin osa vanhemmista kertoi tunteneensa kiitollisuutta ja helpotusta saadessaan tietää järjestetystä tukiperhetoiminnasta. Vanhemmat kuvasivat tuntojaan esimerkiksi näin.

”Se oli ehkä ensimmäinen kerta pitkästä ajasta ku mä huokasin. Että jotakin niinkö on odotettavissa. Jotaki niinkö valoa tähän.”

”No kyllä mie olin niinku tosi kiitollinen, että saa edes jotain apua, että se arki oli niinku niin haastavaa ja raskasta, että jos siihen olis pitäny ihan yksin jäähä niin kyllä sitä ois aivan heitteillä niin sanotusti.”

Osalla vanhemmista heräsi kuitenkin ennakkoluuloja toimintaa kohtaan, koska se järjestettiin lastensuojelulaitoksessa eikä tavanomaisessa tukiperheessä. Muutama vanhempi

kertoi kuitenkin, etteivät edes haluaisi vaihtaa tukiperhetoimintaa tavanomaiseen ympäristöön. Eräs vanhempi koki, että lapsen erityisyyden takia lapsen oli parempi olla lastensuojeluyksikössä, jossa on töissä kasvatuksen ammattilaisia. Vanhempien mukaan lapset olivat aluksi vastahakoisia vanhempien kertoessa heille tukiperhetoiminnasta lastensuojeluyksikössä. Vanhemmat kertoivat, että lasten suhtautuminen tukiperhetoimintaa kohtaan muuttui, kun heille perusteli toiminnan tarkoitusta ja kertoi enemmän lastensuojeluyksiköstä.

Kysyimme vanhemmilta, ovatko he kokeneet tukiperhetoiminnan riittäväksi tukimuodoksi vai olisivatko he kaivanneet sen rinnalle jotakin muita avohuollon tukitoimia, kuten esimerkiksi perhetyötä. Kaksi vanhemmista kertoi tukitoimen olevan riittävä. Osalla vanhemmista on kokemusta myös muista avohuollon tukitoimista. Osalla perheistä oli haastatteluiden aikaan myös muita avohuollon tukitoimia käytössään, esimerkiksi perhetyö. Erityislasten vanhemmat saivat tukea myös perusterveydenhuollon kautta. Yksi vanhemmista olisi kaivannut lisää esimerkiksi taloudellista tukea. Erään vanhemman mielestä erityislapsille tulisi olla oma väylä tukiperheen saamiseksi. Lastensuojelun mukana olo koettiin joissakin tapauksissa leimaavaksi.

Meitä kiinnosti tietää, onko tukiperhetoiminnalle asetettu minkäänlaisia tavoitteita. Tukiperhetoiminnan tavoitteiden osalta ei ollut selkeää yhdistävää tekijää. Kaikilla perheillä tavoitteena oli yksinkertaisesti parantaa vanhempien jaksamista arjessa.

6.4 Odotukset ja vaikutukset

Kysyimme vanhemmilta, oliko heillä mitään odotuksia tukiperhetoiminnasta ja ovatko odotukset toteutuneet. Osalla vanhemmista ei ollut minkäänlaisia odotuksia palvelua kohtaan. Muutama vanhemmista kertoi, että odotti voivansa jättää lapsensa turvallisiin ja hyvin mielin lastensuojeluyksikköön. Eräs vanhempi toivoi lapselleen enemmän aktiviteettejä, mutta ymmärsi kuitenkin, ettei kaikkia toivomuksia voida aina toteuttaa. Kaikki haastateltavat eivät kommentoineet paljoa odotusten toteutumiseen, mutta vanhempien mukaan he itse ja lapset olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä palveluun.

”Hyvä niinkö mielikuva sieltä on kyllä. Ja niinkö lapsiltaki on tullu ihan positiivista palautetta.”

Odotusten lisäksi olimme kiinnostuneita siitä, millä tavoin tukiperhetoiminta on vaikuttanut vanhempien jaksamiseen. Kaikki vanhemmat olivat yhtä mieltä siitä, että palvelu on auttanut heitä jaksamaan paremmin arjessa. Vanhemmat kertoivat, että he saavat levähtää ja nukkua kertynyttä univelkaa pois lasten ollessa lastensuojeluyksikössä. Yksi vanhemmista kuvasi vapaata viikonloppua tällä tavoin:

”Kyllä se on ollu ihan tervetulleita ne viikonloput. Joskus sitä on ollu entistä väsyneempi niinä viikonloppuina, että ko sulla on niinkö tavallaan lupa levätä ja stressi on pois niin sie olet entistä väsyneempi. Että se on jännä, se on niinku opiskelija sairastaa lomalla tai viikonloppuna. Kai se on joku tämmönen tilanne, ko se stressi laukeaa.”

Eräs vanhemmista oli tyytyväinen siihen, että sai nukkua univelkaansa pois. Hän kuitenkin koki huonoa omaatuntoa siitä, ettei jaksanut näiden päivien aikana viettää aikaa muiden lastensa kanssa. Hän mietti, oliko palvelu kuitenkaan heille riittävää edellä mainitun asian takia.

Kysyimme vanhemmilta, onko tukiperhetoiminta vaikuttanut jotenkin heidän omaan vanhemmuuteensa. Suurin osa haastateltavista ei varsinaisesti ollut suoraan saanut konkreettisia neuvoja ja tukea vanhemmuuteen. He kuitenkin kertoivat pystyvänsä olemaan parempia vanhempia, kun saavat välillä hengähdystauon raskaasta arjesta lasten ollessa lastensuojeluyksikössä. Yksi vanhemmista kertoi kuitenkin saaneensa konkreettisia neuvoja ja ohjeita lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa lastensuojeluyksikön henkilökunnalta. Vanhemmat kokivat, että heillä ei alun alkaenkaan ollut ongelmia vanhempana olemisessa, vaan kyse oli heidän jaksamisestaan. Haastateltavat kertoivat tukiperhetoiminnan vaikutusten näkyvän arjessa esimerkiksi niin, että lasten poissa ollessa he saivat tehtyä tekemättömiä askareita. Näinä päivinä pystyi myös käymään mieltä askarruttavia asioita läpi, kun kukaan lapsista ei ollut keskeyttämässä.

Vaikka opinnäytetyömme tarkoituksena oli kartoittaa vanhempien kokemuksia tukiperhetoiminnasta, halusimme myös tietää lasten mielipiteitä ja kokemuksia palvelusta vanhempien kertomana. Kysyimme vanhemmilta, mitä mieltä lapset ovat olleet tukiperhetoiminnasta. Vanhempien mukaan lapset pääsääntöisesti pitivät tukiperhetoiminnasta ja lastensuojeluyksikössä vietetyistä päivistä. Eräs vanhempi kertoi antaneensa lapselleen

mahdollisuuden valita, haluaako hän mennä toisen vanhempansa luo vai lastensuojeluyksikköön. Lapsi oli halunnut mieluummin mennä lastensuojeluyksikköön. Haastateltavat kertoivat, että välillä on ollut päiviä, jolloin lapset eivät haluaisi lähteä yksikköön. Syyksi vanhemmat sanoivat lasten kertoneen yksikössä olevan tylsää tai että siellä ei saa olla rauhassa. Jotkut vanhemmat olivat huomanneet yksikön henkilökunnassa paljon vaihtuvuutta. Vanhemmat uskoivat tämän vaikuttavan myös heidän lapsiinsa negatiivisella tavalla, joka saattoi vaikuttaa lasten halukkuuteen lähteä lastensuojeluyksikköön.

”..näissä työntekijöissä ja niitten kohtaamisissa siis on sitä vaihtuvuutta niin ei kaikki tuu sillä tavalla esittelemään itteään, että kuka on yms... ..sitä mietin, et miltä lapsista voi tuntua se, että ei aina tiä kuka tuo on ja miks tuo on täällä jos itelläki tulee semmonen, et mikä tää on ja kuka tuo on.”

Tähän liittyen kysyimme vanhemmilta, minkälainen vaikutus toiminnalla on ollut lapsiin. Pääsääntöisesti vaikutukset lapsiin vanhempien mielestä ovat olleet positiivisia. Lapset ovat saaneet yksiköstä uusia kavereita. Muutama vanhemmista kertoi asiasta seuraavalla tavalla:

”Noko siellähän on mukavaa, ko sielä tehään aivan eri juttuja, ko kotona.”

”Onhan ne ilosia. Voi että ne on ilosia ko ne sieltä tulee. Ko on tehty kaikkea, on ollu jaksavat henkilöt ja ne on tehny kaikkea kivaa yhdessä. Ja ne muistaa pitkälle sen.”

Vanhemmat olivat myös huomanneet sen, että kotiin tullessaan lapset olivat erityisen kiinni vanhemmissaan. Haastateltavat kertoivat lasten ikävöineen vanhempiaan, jonka huomasi esimerkiksi lasten itkuisuutena ja vanhempien huomion hakemisella.

Halusimme myös tiedustella vanhemmilta, mitä he ajattelivat tulevaisuudesta ja minkälaisena he näkivät sen tukiperhetoiminnan osalta. Kaikki vanhemmat toivoivat ja halusivat tukiperhetoiminnan jatkuvan ainakin jossain muodossa. Tällä vanhemmat tarkoittivat nykyisen tukiperhetoiminnan jatkumista tai siirtymistä tavanomaiseen tukiperhetoimintaan. Haastateltavat eivät osanneet ajatella toiminnan lopettamista ainakaan vielä lähitulevaisuudessa.

”Että tämä on kyllä semmonen mistä mie en hevin luovu, mutta ei mulle kyllä oo kukaan sanonukaan et tämä loppuis..”

”Mie toivon, että tää ei lopu. Se on niinku ainut, mie toivon, että tää ei lopu. Tää on niinku niin mahtava. Mahtava juttu.”

”En oo aatellu tulevaisuutta, päiviä kerrallaan. Kyllä mää uskon, että olis hyvä jos se jatkuu. Ainakin nyt vielä muutaman vuoden.”

6.5 Lastensuojeluyksikkö

Tukiperhetoiminnan lisäksi halusimme kartoittaa ja tiedustella vanhempien kokemuksia ja tuntemuksia itse lastensuojeluyksiköstä. Tämä oli myös lastensuojeluyksikön esimiehen ja henkilökunnan toive. Koska lastensuojeluyksikön toiminta on tällä hetkellä määräraikaista, on heille ensiarvoisen tärkeää saada palautetta omasta toiminnastaan ja tarjotuista palveluista. Tällä tavoin he pystyvät tarkastelemaan ja kehittämään toimintaansa sekä miettimään sitä, mikä lastensuojeluyksikön tulevaisuus esimerkiksi tukiperhetoiminnan saralta on. Kaikissa kysymyksissä pyysimme vanhempia vielä antamaan kyseiselle toiminnalle kouluarvosanan, jotta pystyisimme paremmin kokoamaan palautteen yhteen.

Kysyimme vanhemmilta, mitä mieltä he ovat *henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä* ja millaisen arvosanan he antaisivat siitä. Yhteistyöstä annetut arvosanat vaihtelivat kuuden ja yhdeksän välillä. Keskiarvo yhteistyölle oli kouluarvosana-asteikolla kahdeksan. Tämä kysymys jakoi kuitenkin mielipiteitä. Osa vanhemmista koki yhteistyön toimivan todella hyvin, mutta osa kertoi yhteistyön huonontuneen entisestä. Myös tämän kysymyksen myötä esille nousi se, että kaikki työntekijät eivät olleet vanhemmille tuttuja. Vanhemmat kokivat, että uudet työntekijät eivät olleet ottaneet kontaktia heihin ja tämän takia suhde henkilökuntaan oli huonontunut. Positiivisena vanhemmat näkivät sen, että henkilökunta kuunteli heidän toiveitaan ja olivat joustavia esimerkiksi siinä tapauksessa, jos tukipäivien ajankohtaa piti siirtää. Eräällä vanhemmalla oli huono kokemus lastensuojeluyksikköön tutustumisesta. Hän kertoi olleensa käynnin aikana lapsensa kanssa yksin, eikä henkilökunta hänen mielestään ollut ottanut tarpeeksi kontaktia häneen tai lapseen. Vanhempi olisi halunnut, että tutustumiskäynnin myötä osa työntekijöistä olisi lapselle tuttuja.

Pyysimme vanhempia arvioimaan myös *lastensuojeluyksikön asuintiloja*. Tällä hetkellä yksikkö toimii kerrostalon toisessa kerroksessa ja se on yhdistetty kahdesta eri huoneis-

tosta. Asuintiloista annetut arvosanat vaihtelivat neljän ja yhdeksän välillä. Keskiarvo tiloille oli 7.3. Vanhemmat olivat tyytyväisiä tiloihin ja pitivät niitä kodinomaisina. Moni vanhemmista oli pelännyt, että koska kyseessä on lastensuojelulaitos, se olisi kolkko ja laitostenmainen. He olivat kuitenkin positiivisesti yllättyneitä vieraillessaan ensimmäisen kerran lastensuojeluyksikössä. Yksi vanhemmista oli erityisen tyytyväinen siihen, että yksikön seinälle oli laitettu kuvat työntekijöistä. Hänen mielestään tämän avulla sekä vanhempien että lasten oli helpompi hahmottaa, ketä yksikössä on töissä. Lisäksi yksi vanhempi totesi, että tietysti ihanteellisoin vaihtoehto lastensuojeluyksikön toiminnalle olisi rauhallinen omakotitaloalue, mutta oli ihan tyytyväinen nykyiseenkin paikkaan.

Kaksi viidestä vanhemmista oli sitä mieltä, että *tiedottaminen* oli toimivaa heidän ja henkilökunnan välillä. Loput kolme vanhempaa taas kertoivat tiedottamisessa olevan parantamisen varaa. Muutama vanhemmista oli kokenut, että henkilökunta tiedottaa vanhempia vain negatiivisista asioista. Tällä vanhemmat tarkoittivat sitä, että lasten huonosta käytöksestä muistettiin sanoa aina, mutta positiivista palautetta vanhemmat kokivat saaneensa vain harvoin. Vanhemmat myös kertoivat huomanneen henkilökunnan välisessä tiedottamisessa ja tiedon jaossa puutteita. Useampi vanhemmista oli sitä mieltä, että aikaisemmin henkilökunta oli tiennyt paremmin perheen tilanteesta ja asioista. Kysyimme, mikä heidän mielestään olisi voinut vaikuttaa tiedonkulun loppumiseen. Vanhemmat kertoivat, että lastensuojeluyksikössä henkilökunta oli lähiaikoina vaihtunut paljon. Vanhemmat eivät olleet enää tietoisia siitä, ketkä työntekijät yksikössä tällä hetkellä vakituisesti työskentelivät. Tiedottamiselle annetut arvosanat vaihtelivat kuuden ja kymmenen välillä. Keskiarvo tiedottamiselle kouluarvosana-asteikolla oli 7.8.

Tiedustelimme vanhemmilta, mitä mieltä he ovat *lasten kasvatuksesta* lastensuojeluyksikössä ja millaisen kouluarvosanan he sille antaisivat. Lasten kasvatuksesta annetut arvosanat vaihtelivat kolmen ja yhdeksän välillä. Keskiarvo arvosanoille oli 7, mutta sitä laski erään vanhemman mielipide asiaan. Vanhempi koki, että hänen tehtäväkseen oli jäänyt selvittää lastensuojeluyksikössä tapahtuneita konflikteja ja lapsen huonoa käytöstä. Hänen mielestään tilanteita oli vaikea hoitaa jälkikäteen, koska tilanteet olivat ohi, eikä hän itse ollut niissä mukana. Kaikki vanhemmat olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että lastensuojeluyksikössä käytettävät säännöt ja rajat olivat selkeitä ja samankaltaisia kuin perheiden kotona. Positiivista palautetta tuli siitä, että lastensuojeluyksikössä asiat jaksetaan ja pystytään viemään aina loppuun asti.

”..aikalailla samat kuviot ko itelläki on. Tietenki siellä on enempi voimavaroja viiä asiat loppuun asti, et jos sanotaan, että näin ei tehdä, että silloin ei tehdä, vaikka kotona mie yritän kans, mutta aina ei jaksa.”

Koska kyseessä on lastensuojeluyksikkö, joka toteuttaa tukiperhetoimintaa, halusimme tietää, mitä mieltä haastateltavat ovat henkilökunnan ja lasten vaihtuvuudesta lastensuojeluyksikössä. Tavatessamme työelämän yhteistyökumppaniamme, meille selvisi, että yksikön henkilökunta oli lähiaikoina vaihtunut paljon. Vanhoja työntekijöitä oli siirtynyt uusiin tehtäviin ja uusia työntekijöitä oli palkattu lisää. Tämän lisäksi lastensuojeluyksikkö käyttää paljon sijaisia, koska tilanteet yksikössä vaihtelevat paljon ja tämän takia lisätyövoimaa tarvitaan usein. Eräs vanhempi kertoi haastattelussa, että oli muutaman kerran joutunut perumaan tai muuttamaan tukipäivien ajankohtaa sen takia, ettei yksikössä ollut riittävästi työntekijöitä.

Huomasimme haastatteluiden aikana, että olimme muotoilleet kysymyksen väärin ja haastateltavat ajattelivat meidän tarkoittavan henkilökunnan vaihtuvuudella työntekijöiden vuorovaihtoja. Lastensuojeluyksikössä tehdään siis töitä kolmessa eri vuorossa. Toisaalta virheemme toi meille uuden näkökulman ja tavan lähestyä tätä kysymystä ja aihetta. Työntekijöiden vuorovaihdosta koituvaa vaihtelua eräs vanhempi kuvasi näin:

”Mun mielestä se on tosi huono. Se on justiin tommosten kans, jotka käy siellä harvemmin. Heti aamulla on toinen naama ja illalla taas lähtee eikä kerkee yhtään tottua. Musta se on tosi kurjaa. Isommat ehkä sen ymmärtää, mutta noitten pienten kannalta se olis ehkä kaikista kätevin, että olis joku omahoitaja.”

”...en kunnolla tiiä sitä niitten toimintasysteemiä, oon miettiny sitä, että kuinka niinkö tavallaan näitä pitkäaikasia, että onko se sitten hyvä vai huono, että siellä on niitä sitten. Että varsinki jos lapset on joku enemmän ja sitten se, että pitäskö siinä olla sitten vähän pitempää vuoroa ja pysyvyyttä.”

Henkilökunnan vaihtuvuudesta kommentoitiin tällä tavoin:

”No henkilökunta ei tarvis vaihtua noin tiheää. Et se on niinku. Pääset yhen kans niinku tutuiksi ja sillain niin seuraavan kerranko meet sinne, niin koko ihmistä oo enää ollenkaan koko paikassa. Et se vois olla vähän vähempi. En mie usko, et se on lapsilekaan ihan hyväksi, että porukka koko ajan vaihtuu.”

”No henkilökunta kyllä. Mulle ei oo yhenkään, oikeasti mä en muista yhenkään nimeä ees. Että jos mulle sanotaan joku nimi, niin mä en osaa yhistää

sitä yhteenkään kasvoihin. Mutta, lapset ei oo valittanu siitä niin se on mullekin ok.”

Haastattelun lopussa annoimme vanhemmille mahdollisuuden antaa palautetta lastensuojeluyksiköstä ja tukiperhetoiminnasta. Kysyimme myös, olisiko heillä jotain kehittämisideoita. Keskiarvosanaksi lastensuojeluyksikölle ja sen toiminnalle vanhemmat antoivat 8.6 ja vaihteluväli arvosanoille oli kahdeksasta kymmeneen. Suurin osa palautteesta oli positiivista, mutta kehityskohteitakin oli. Olemme edellä jo maininneet kehityskohteet, joten haluamme nyt tuoda esille vanhempien antamaan positiivista palautetta.

”Positiivista palautetta.. ihania ootta. Toivottavasti meän yhteistyö jatkuu. Ja hyvää työtä tehdään lasten eteen.”

”No mun mielestä on ihan hieno juttu, että tommonen niinku on. Justiin tämmösille, jotka niitä tarvii. Minä ja moni muukin.”

”10. Ihan puhdas kymppi. Ei, siis mä sanon vaan näin, että jos tämmöstä toimintaa ei olis niin laitokset olis täynnä lapsia. Ja vanhempia. Elikkä kaikki mikä tehdään jaksamisen, sekä lasten että vanhempien jaksamisen eteen tällä hetkellä on niinku niin ykkösasia.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössämme selvitimme, millaisia kokemuksia ja odotuksia tukipäiviä viettävien lasten vanhemmilla oli tukiperhetoiminnasta lastensuojeluyksikössä. Tämän lisäksi selvitimme, millä tavoin tukiperhetoiminta on vaikuttanut perheiden arkeen. Näiden tutkimuskysymysten ohella tavoitteenamme oli saada rehellistä ja suoraa palautetta yksikön toiminnasta vanhempien kokemana. Mielestämme onnistuimme löytämään vastaukset niihin tutkimuskysymyksiin, jotka opinnäytetyöllemme asetimme.

Vanhempien kokemukset tukiperhetoiminnasta olivat pääsääntöisesti positiivisia, vaikka joistakin asioista vanhemmilla oli hyvinkin eriäviä mielipiteitä. Päälimmäiseksi huomioksi nousi se, että kaikki vanhemmat olivat todella tyytyväisiä tällaisen palvelun olemassaoloon ja kaikki halusivat toiminnan jatkuvan ainakin jossain muodossa. Jokaisen haastateltavan mukaan tukiperhetoimintaa oli tarjottu perheelle vanhempien jaksamisen tueksi, ja tuki koettiin edelleen tarpeelliseksi. Kaikissa haastatteluissa esille nousi kiitollisuus palvelua kohtaan. Osa vanhemmista kertoi aluksi vierastaneensa ajatusta laitoksessa järjestettävästä tukiperhetoiminnasta, mutta perheiden kanssa tehdyn työn aikana asenteet toimintaa kohtaan muuttuivat positiivisemmiksi. Osa vanhemmista koki, että lastensuojeluyksikön ammattitaidon vuoksi siellä pystytään tarjoamaan perheen lapsille parempaa hoitoa ja huolenpitoa. Tätä näkökulmaa emme osanneet odottaa haastatteluista laatiessamme. Mielestämme tämä onkin ehdottomasti yksi lastensuojelulaitoksessa järjestettävän tukiperhetoiminnan vahvuuksista.

Haastatteluissa kävi ilmi, että perheiden hyväksi järjestetyt muut tukimuodot vaihtelivat. Osalla perheistä oli tukiperhetoiminnan lisäksi muita avohuollon tukitoimia, osa sai tukea perusterveydenhuollosta kun taas osalle tukiperhetoiminta oli ainoa tuen muoto. Saimme haastatteluista sellaisen käsityksen, että tukiperhetoiminta koettiin kaikista tärkeimmäksi tukimuodoksi. Esille nousi myös se, kuinka lastensuojelun puitteissa tapahtuva tukiperhetoiminta koettiin osittain leimaavaksi sellaisissa tapauksissa, joissa edellytyksiä lastensuojelun asiakkuudelle ei olisi muutoin ollut. Tällä tarkoitamme tilanteita, joissa esimerkiksi lapsen erityiset tarpeet aiheuttavat vanhempien väsymystä. Haasteena olisikin löytää toisenlaisia väyliä järjestää tukiperhetoimintaa, jottei lastensuojelun tiukkoja resursseja kuormitettaisi liikaa. Hallituksen esityksessä uudeksi sosiaalihuoltolaiksi otetaan kantaa siihen, että muun muassa perhetyö, tukihenkilöt- ja perheet sekä vertaisryhmätu-

kitoiminta siirtyisivät sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi, eikä niihin tarvittaisi lastensuojelun asiakkuutta. (Hallituksen esitys Eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 2014, hakupäivä 24.9.2014.)

Haastatteluiden yhtenä tavoitteena oli kysyä vanhemmilta, minkälaisia odotuksia heillä oli palvelua kohtaan, ja miten nämä mahdolliset odotukset ovat toteutuneet. Osa haastatelluista kertoi, ettei heillä ollut minkäänlaisia odotuksia. Muutama vanhempi toivoi yksinkertaisesti sitä, että voi jättää lapsensa turvallisesti lastensuojeluyksikköön. Kaiken kaikkiaan vanhemmat kertoivat heidän odotustensa täyttyneen. Olimme hieman yllättyneitä siitä, kuinka vähän odotuksia vanhemmilla oli toimintaa kohtaan.

Emme saaneet selvyyttä siihen, kuinka paljon lastensuojeluyksikössä on aikaisemmin otettu huomioon asiakkaiden mielipiteitä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Omalta osaltamme mahdollistimme vanhempien osallisuutta opinnäytetyössämme haastatteleamalla heitä ja keräämällä heiltä kokemustietoa. Opinnäytetyössämme on toteutettu asiakaslähtöisyyttä, koska vanhemmat ovat saaneet mahdollisuuden antaa palautetta ja kertoa mielipiteitään käyttämästään palvelusta. Vanhemmat ovat tulleet kuulluiksi ja keräämämme aineistoa sekä analysoimiamme tuloksia voidaan käyttää hyväksi kehitettäessä lastensuojeluyksikön toimintaa.

Käsittelimme teoriaosuudessa vanhemmuutta, sillä yhtenä avohuollon tukitoimien tavoitteena on tukea vanhempia kasvatuksessa. Aineistomme tuki sitä käsitystä, että avohuollon tukitoimia on tarjottu haastatelluille perheille, koska heidän elämässään on ollut vanhemmuutta horjuttavia asioita. Schmittin (2003, 307–310, 315) mukaan esimerkiksi avioerot, lasten erityisyys, oma menneisyys ja perimä voivat vaikuttaa vanhemmuuteen negatiivisesti. Hellsten (1999, 88–89, 92) taas mainitsi tukiverkoston puutteen vaikuttavan vanhemmuuteen. Kaikki nämä asiat tulivat esille myös haastatteluissa. Suurimmassa osassa perheitä lasten vanhemmat olivat eronneet tai perheeseen kuuluvilla lapsilla oli eri isiä. Vanhempien avio – ja avoerot sekä uusioperheet voivat osaltaan vaikuttaa vanhemmuuteen ja vanhempien jaksamiseen kotona. Uusioperheissä oli myös paljon lapsia ja he olivat iältään vielä nuoria. Osa vanhemmista kertoi olevansa yksinhuoltajia ja osa vanhemmista oli kokopäiväisesti lastensa kanssa kotona. Näiden vanhemmuutta heikentävien asioiden tueksi perheille oli tarjottu tukiperhetoimintaa avohuollon tukitoimena.

Eniten meitä kuitenkin kiinnosti se, miten toiminta on vaikuttanut vanhempien jaksamiseen, sillä alun perin se oli ollut syynä tukiperhetoiminnan aloittamiselle. Tähän saimme hyvin vastauksia haastatteluiden aikana. Kaikki vanhemmat olivat samaa mieltä siitä, että toiminta on vaikuttanut arjessa jaksamiseen positiivisesti. Osa vanhemmista kertoi, että lasten ollessa lastensuojeluyksikössä he saivat nukkua ja levähtää sekä tehdä sellaisia asioita, joita on välillä mahdotonta saada tehdyksi lasten ollessa kotona. Vanhemmat myös kertoivat, että pienen hengähdystauon aikana he saivat kerättyä voimia ja jaksoivat sen jälkeen paremmin olla läsnä lasten ollessa kotona. Vanhemmat kokivat, ettei toiminta suoranaisesti vaikuttanut heidän vanhemmuuteensa, mutta se antoi lisää voimavaroja vanhempana olemiseen. Eräs vanhempi koki saaneensa lastensuojeluyksiköstä hyödyllisiä, konkreettisia kasvatusneuvoja haastavan lapsen kanssa toimimiseen. Tukiperhetoiminta oli vastannut jokaisen perheen kohdalla ennalta sovittuja tavoitteita eli tukenut arjessa jaksamista.

Vaikka tarkoituksenamme oli kerätä nimenomaan vanhempien kokemuksia lastensuojeluyksiköstä, kysyimme myös, miten vanhemmat ajattelivat lasten viihtyvän lastensuojeluyksikössä. Vanhempien mielestä lapset ovat viihtyneet yksikössä pääsääntöisesti hyvin. Osa vanhemmista kertoi, että joskus yksikössä on ollut lasten mielestä tylsää ja joidenkin vanhempien on välillä täytynyt kannustaa lapsia lähtemään tukipäiville. Eräs vanhempi koki, että työntekijöiden vaihtuvuus on saattanut vaikuttaa negatiivisesti lapsen halukkuuteen lähteä lastensuojeluyksikköön. Hänen mielestään työntekijöiden vaihtuvuus oli aikuisellekin hämmentävä asia. Onkin itsestään selvää, että lastensuojeluyksikössä tehtävän vuorotyön takia työntekijät vaihtuvat joka vuorossa, mutta vanhempien mielestä henkilökunta oli vaihtunut muutenkin paljon. Valitettavasti työntekijöiden vaihtuvuus sosiaalialan työpaikoissa on tänä päivänä yleistä. Vaihtuvuuden vuoksi hyvä ja luottamuksellinen asiakassuhde voi jäädä kokonaan kehittymättä. (Kananoja ym. 2007, 111.) Tavallaisessa tukiperheessä tukiperheen vanhemmat ovat koko ajan läsnä, mutta lastensuojelulaitoksessa aikuisten pysyvyys ja läsnäolo vaihtelevat työaikojen mukaan. Tavallaan perinteisen tukiperheen idea hieman hukkuu tai häviää.

Viimeinen haastatteluissa käyttämämme teema oli lastensuojeluyksikön toiminta ja siihen liittyvät käytännön asiat. Kysyimme vanhemmilta, mitä mieltä he ovat henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä, lastensuojeluyksikön asuin tiloista, tiedottamisesta, lasten kasvatuksesta sekä henkilökunnan vaihtuvuudesta. Lopuksi pyysimme vanhempia antamaan palautetta vapaamuotoisesti.

Vanhempien mielipiteet henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä vaihtelivat: osittain yhteistyö sujui hyvin ja osa vanhemmista kertoi yhteistyön takkuilevan. Osa vanhemmista kertoi, ettei tiedä, ketä lastensuojeluyksikössä on tällä hetkellä töissä. Toisaalta henkilökuntaa taas kiiteltiin siitä, että suunnitelmien muutokset sujuivat hyvin puolin ja toisin. Lastensuojeluyksikön tiloista puhuttaessa yksikön kodinomaisuus sai positiivista palautetta. Ennen tukiperhetoiminnan käynnistymistä muutamia vanhempia oli epäilyttänyt se, että kyseessä on laitos, joten he olivat positiivisesti yllättyneitä nähdessään kodinomaiset tilat ensimmäistä kertaa. Vanhempien kokemukset tiedottamisesta vaihtelivat. Osan mielestä tiedottaminen sujui moitteettomasti, ja osa taas koki, että lasta koskevissa asioissa vain negatiivisista asioista tiedotettiin vanhemmille. Esille nousi myös se, että joidenkin vanhempien mielestä henkilökunnan keskinäisessä tiedottamisessa oli puutteita. Vanhemmat kertoivat joutuneensa selittämään samoja asioita useaan kertaan eri työntekijöille, vaikka he olivat olettaneet tällaisten tietojen olevan kaikkien työntekijöiden tiedossa. Tämän johdosta haastatteluista jäi sellainen mielikuva, että työntekijöiden välisen tiedonkulun takkuilu aiheutti asiakkaisissa harmia.

Vanhempien mielestä lasten kasvatusta lastensuojeluyksikössä hoidettiin hyvin. He olivat tyytyväisiä siihen, miten asiat hoidetaan ja millaiset rajat lapsille on asetettu. Kaikki vanhemmat sanoivat, että yksikössä asetetut rajat ja säännöt ovat hyvin samankaltaisia kuin heidän kotonaan. Kiitosta sai se, että lastensuojeluyksikössä kasvatukselliset asiat jaksetaan aina viedä loppuun asti, kun taas kotiolosuhteissa voimavarat eivät aina riitä pitkäjänteiseen kasvatukseen.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme sai alkunsa syksyllä 2013. Meille molemmille oli itsestään selvää, ettemme halua tehdä opinnäytetyötä yksin. Olemme molemmat suuntautuneet lapsi -ja nuorisotyöhön ja olemme kiinnostuneita lastensuojelusta. Tähän osaltaan vaikutti myös se, että meillä molemmilla oli jo jonkin verran työkokemusta lastensuojelutyöstä. Aluksi aihetta pohtiessamme kiinnostaviksi asioiksi nousivat lastensuojelu ja vanhemmat asiakkaina. Tässä kohtaa ideoita ei ollut sen enempää, joten päätimme kysyä apua opettajilta. Opettajamme kannusti meitä tekemään opinnäytetyöstämme työelämälähtöisen, jotta siitä voisi olla hyötyä myös työssämme. Prosessin aikana saimme myös luotua uusia kontakteja ja suhteita työelämään.

Opettajamme neuvojen jälkeen olimme yhteydessä lastensuojeluyksikköön ja kartoitimme heidän halukkuuttaan ja tarvetta osallistua opinnäytetyöprosessiin. Ensimmäisellä tapaamiskerralla kerroimme olevamme kiinnostuneita vanhempien kokemuksista. Pohdimme yhdessä henkilökunnan kanssa, olisiko heillä kiinnostusta saada palautetta toiminnasta vanhempien näkökulmasta. Tämän jälkeen sovimme yhdessä, että haastattelemmme lastensuojeluyksikössä tukipäiviä viettävien lasten vanhempia. Päädyimme valitsemaan tutkimusjoukoksi vain tukiperhetoimintaa käyttävät vanhemmat. Tällöin kaikkien haastateltavien lapset käyvät lastensuojeluyksikössä avohuollon tukitoimena, eikä heitä ole esimerkiksi huostaan otettu tai muutoin sijoitettu kodin ulkopuolelle. Halusimme pitää haastateltavien vanhempien lähtökohdat keskenään suhteellisen samankaltaisina. Henkilökunnan mukaan kyseiset vanhemmat olivat myös helpommin tavoitettavissa, sillä he käyvät lastensuojeluyksikössä säännöllisesti.

Opinnäytetyöprosessi takkuili hieman alussa, sillä lastensuojeluyksikön yhteistyöhenkilö vaihtui kaksi kertaa ennen kuin saimme haastattelut sovittua. Loppujen lopuksi haastattelut sovittiin pidettäväksi kevään 2014 aikana. Prosessia hidasti myös jonkin verran se, että suoritimme keväällä yhdeksän viikon mittaisen työharjoittelun, jolloin meidän oli vaikea sopia yhteistä aikaa opinnäytetyölle ja sen tekemiselle. Myös muut kouluun liittyvät tehtävät hidastivat prosessia. Toteutimme haastattelut harjoittelumme jälkeen huhtikuun 2014 aikana. Haastattelut sujuivat hyvin, eikä aikatauluissa ilmennyt ongelmia. Yhden haastattelun ajankohtaa jouduimme muuttamaan lapsen sairastumisen takia. Vanhemmat saivat itse valita haastattelupaikan, mikä kävi meille hyvin. Haastatteluiden jäl-

keen litteroimme aineiston viikossa. Litterointi oli aikaa vievää, mutta olemme tyytyväisiä, että suoritimme sen nopeasti haastatteluiden jälkeen. Tällöin haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa.

Tarkoituksenamme oli saada opinnäytetyö valmiiksi kesän aikana, jotta olisimme voineet esittää työn jo heti syksyn alussa. Valitettavasti toinen meistä aloitti kesätyöt jo toukuu-kuun alussa, ja molempien kesä meni töiden parissa. Vuorotöiden vuoksi yhteistä ajan-kohtaa opinnäytetyön tekemiselle ei löytynyt, ja koimme tässä vaiheessa itsenäisen työskentelyn vaikeaksi. Päätimme siis suosiolla jättää opinnäytetyön tekemisen syksylle ja keskityimme kesän aikana lukemaan aiheeseen liittyvää lähdekirjallisuutta. Aloitimme opinnäytetyön kirjoittamisen elokuun lopulla.

Aloitimme kirjoittamisen hahmottelemalla sisällysluettelon, johon kirjasimme sellaiset asiat, joita halusimme opinnäytetyön sisältävän. Analysoimme aineiston, tutkimme muita aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä, kirjoitimme metodologisen osuuden ja viimeiseksi jätimme teorian kirjoittamisen. Alusta asti oli itsestään selvää, että kirjoitamme lastensuojelusta ja lastensuojelun avohuollon tukitoimista, mutta sopivaa teoreettista viitekehystä oli hankala löytää. Päädyimme käsittelemään asiakaslähtöisyyttä ja asiakkaan osallisuutta sekä vanhemmuutta. Halusimme käsitellä asiakaslähtöisyyttä ja osallisuutta, koska haastattelemiemme asiakkaiden eli vanhempien kokemukset olivat opinnäytetyömme keskiössä. Vanhempien kokemusten kartoittaminen mahdollistaa lastensuojeluyksikön toiminnan kehittämisen asiakaslähtöisesti. Valitsimme yhdeksi teoriaosuudeksi myös vanhemmuuden, vaikka ohjaavat opettajat eivät suositelleet sitä. Mielestämme vanhemmuus aiheena ja käsitteenä on opinnäytetyömme kannalta erittäin tärkeä, koska lastensuojelun avohuollon tukitoimien yhtenä tavoitteena on juuri vanhemmuuden tukeminen. Tämän lisäksi tutkimusjoukkomme kostuu vanhemmista, joten halusimme avata vanhemmuuden teoriaa.

Koko opinnäytetyöprosessi on kasvattanut meitä ammatillisesti ja opinnäytetyön edetessä olemme kiinnostuneet aiheesta yhä enemmän. Lastensuojeluun liittyvä kirjallisuus on tullut tutuksi, ja olemme oppineet paljon uutta käsittelemästämme teoriasta. Lisäksi esille nousseet vanhempien ajatukset ja kokemukset ovat laittaneet meidät miettimään omaa työskentelyämme vanhempien parissa. Opinnäytetyön tekeminen on saanut pohtimaan asioita entistä enemmän asiakkaan näkökulmasta ja uskomme sen vaikuttavan positiivisesti ammatilliseen kasvuun.

Olemme tyytyväisiä siihen, että päätimme tehdä opinnäytetyömme lastensuojelun avo-
huoltoon liittyen. Aihe on ajankohtainen, sillä lastensuojelun painopistettä on muutettu
enemmän ehkäisevään suuntaan, ja kovempia toimenpiteitä kuten huostaanottoja yrite-
tään välttää lisäämällä tukea varhaisemmassa vaiheessa. Tukiperhetoiminta on mieles-
tämme tarpeellinen tukimuoto ja se toimii hyvin sellaisissa perheissä, joissa ongelmat
ovat vielä vähäisiä. Olisi hienoa, jos kunnat voisivat tarjota tällaista palvelua enemmän ja
tukiperheitä saataisiin rekrytoitua toimintaan lisää.

Haastattelimme opinnäytetyötä varten viittä vanhempaa, joka on suhteellisen pieni määrä
tutkimusjoukoksi. Lastensuojeluyksikön tukiperhetoimintaa käyttäviä perheitä oli kaiken
kaikkiaan vain viisi, joten tutkimusjoukon suurentaminen juuri tällaisen opinnäytetyön
toteuttamisessa olisi ollut mahdotonta. Uskomme tutkimustulosten olevan luotettavia,
sillä haastattelimme kaikkia kyseistä palvelua käyttäviä perheitä. Olisimme toki voineet
laajentaa tutkimusjoukkoa haastatteleamalla esimerkiksi perheiden isiä, mutta emme ko-
keneet tätä tarpeelliseksi. Perhesuhteet olivat niin erilaisia, ettemme olisi saaneet tällä
tavalla kaikista perheistä samanlaista otantaa. Mielestämme yksi haastattelu yhdestä per-
heestä oli tutkimuksen luotettavuuden kannalta riittävää.

Opinnäytetyön tekeminen ei mielestämme herättänyt jatkotutkimuksen tarpeita ainakaan
kyseisen lastensuojeluyksikön kohdalla. Opinnäytetyöprosessin aikana emme ole kertaa-
kaan nähneet minkäänlaista kirjallisuutta, tutkimuksia tai edes opinnäytetöitä lastensuo-
jeluyksikössä järjestettävään tukiperhetoimintaan liittyen. Jos tällaista toimintaa järjeste-
tään myös muissa kunnissa, olisi mielenkiintoista vertailla oman tutkimuksemme tuloksia
jonkin muun kunnan vastaavan palvelun kanssa.

Mielestämme suoriuduimme opinnäytetyöstämme hyvin. Pystyimme tekemään työ-
tämme helposti kahdestaan, eikä aikataulujen sopiminen tuottanut suurempia ongelmia.
Tuimme toinen toistamme ja kannustimme jatkamaan opinnäytetyön tekoa. Olimme kum-
pikin joustavia toisiamme kohtaan eikä opinnäytetyön teko näin jälkikäteen ajateltuna
tunnu niin isolta asialta. Olemme iloisia siitä, että yhteistyömme onnistui opinnäyte-
työmme parissa kiitettävästi.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Asiakaslähtöiset palveluprosessit 1999. Perusta laadulle vanhusten kotihoidossa ja asumispalveluissa sekä lastensuojelutyössä. Helsinki: Suomen Kuntaliiton julkaisu.
- Eskola, Jari & Suoranta Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, Jari & Suoranta Juha 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 2014. Hakupäivä 24.9.2014. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=9763020&name=DLFE-30014.pdf
- Hastrup, Arja & Hietanen-Peltola, Marke & Jahnukainen, Johanna & Pelkonen, Marjaana (toim.) 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palveluiden uudistaminen. Lasten Kaste -kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Terveiden -ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisema raportti. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104345/THL_RAP2013_003_verkko.pdf?sequence=1
- Heino, Tarja 2009. Lastensuojelu – kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 198-214.
- Hellsten, Tommy 1999. Vanhemmuus – vastuullista vallankäyttöä. Helsinki: Kirjapaja.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Jokinen, Eeva 2005. Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.
- Juhila, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Kaimola, Kari 2005. Koti. Terveen itsetunnon harjoittelukenttä. Teoksessa Syrjälä, Jaana (toim.). Vanhva vanhemmuus -Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliiton julkaisu. 11-19.
- Kananen, Jorma 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo & Laiho, Kristiina & Sarvimäki, Pirjo & Karjalainen, Pekka & Seppänen Marjaana 2007. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Kekkonen, Marjatta 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. STAKESin raportteja 281. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kuoppala & Säkkinen 2013. Lastensuojelu 2012, Tilastoraportti 30/2013. Helsinki: THL.
- Kuula, Arja 2013. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Lastensuojelun käsikirja. Tukihenkilö tai tukiperhe 2013. Hakupäivä 29.8.2014. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muut-tukitoimet/tukihenkilo_tai_tukiperhe/
- Lastensuojeluyksikön esimies. Puhelinhaastattelu, Kemi. 18.9.2014
- Lastensuojeluyksikön perehdytyskansio 2013.

- Pelastakaa Lapset Ry -esite. Tukiperheet, auttavat lapsiperheitä jaksamaan arjessa 2012. Hakupäivä 29.8.2014. http://pelastakaalapset-fi-bin.directo.fi/@Bin/0abc1c3b46049661e15672333a859964/1409338389/application/pdf/952965/Pela_Esite_A5_Tukiperhetoiminta_final_web.pdf
- Pelastakaa Lapset Ry. Tukiperhetoiminta 2014. Hakupäivä 29.8.2014. <http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukiperhetoiminta/>
- Räty, Tapio 2012. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.
- Rönkkö, Leena & Rytönen Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro oy.
- Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Schmitt, Florence 2003. Riittävän hyvä vanhemmuus. Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY. <http://www.turvapoiju.fi/riittavan-hyva-vanhemmuus/>
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.
- THL - Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2014. Lastensuojelun asiakasmäärät. Hakupäivä 10.9.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/johdon_tueksi_miten_arvioida/kustannusvaikuttavuuden_arviointi/lastensuojelun_asiakasmaarat
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Vierula, Tarja 2013. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.). Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino. 272-298.
- Väestöliitto 2014. Mitä tarkoittaa asiakaslähtöisyys? Hakupäivä 21.9.2014. http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/parisuhdetietoa-ammattilaisille/tietoa_parisuhdeammattilaisille/asiakastyon_lakitietoa/asiakaslahtoisuus/

LIITTEET

- Liite 1. Tiedote opinnäytetyöhön osallistuvilla vanhemmille
- Liite 2. Haastattelukysymykset
- Liite 3. Kyselylomake ja siihen liittyvä tiedote

Hyvät vanhemmat,

olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lapin ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka aihe on Vanhempien kokemuksia tukiperhetoiminnasta lastensuojeluyksikössä. Tarkoituksena on haastatella vanhempia, joiden lapset viettävät säännöllisesti tukipäiviä lastensuojeluyksikössä. Haluamme opinnäytetyömme kautta selvittää tukiperhetoiminnan merkitystä ja sen vaikutuksia perheen hyvinvointiin. Toivomme opinnäytetyömme mahdollistavan tukiperhetoiminnan kehittämisen sellaiseksi, että vanhempien näkökulma ja kokemukset tulisivat huomioiduksi yhä paremmin.

Toteutamme opinnäytetyömme haastattelemalla Teitä vanhempia Teille sopivalla tavalla. Ensisijainen toiveemme on, että haastattelu tapahtuu kasvotusten, mutta mikäli se ei ole mahdollista voitte täyttää tekemämme kyselylomakkeen. Toteutamme haastattelut kevään 2014 aikana. Sovimme haastatteluajoista – ja paikoista jokaisen vanhemman kanssa henkilökohtaisesti.

Haastattelut on tarkoitus äänittää nauhurille. Meille on tärkeää tutkimuksen luottamuksellisuus ja olemme ehdottoman vaitiolovelvollisia kaikesta haastatteluissa kerätystä aineistosta. Haastatteluissa käytetyt nauhat hävitetään opinnäytetyön arvioinnin jälkeen. Opinnäytetyö kirjoitetaan siten, ettei siihen osallistuneita vanhempia tai perheitä voida tunnistaa.

Jos Teille jäi jotain epäselväksi tai haluatte tietää asiasta enemmän, voitte ottaa yhteyttä meihin tai lastensuojeluyksikön henkilökuntaan.

Ystävällisin terveisin,

Venla Kehus

venla.kehus@edu.lapinamk.fi

Satu Pääkkö

satu.paakko@edu.lapinamk.fi

HAASTATTELUKYSYMYKSET

Liite 2 1(2)

TEEMA 1 Perhe ja tukiverkosto

Kerro perheestäsi?

Millainen tukiverkosto teillä on?

TEEMA 2 Lastensuojeluasiakkuus ja palvelu

Miksi teidän lapsi/lapset viettävät tukipäiviä lastensuojeluyksikössä?

Kuinka usein käydään? Montako päivää kerrallaan?

Milloin tukiperhetoiminta on alkanut? Onko päättymisajasta sovittu?

Kenen aloitteesta tukiperhetoiminta alkoi?

Minkä vuoksi koettiin/koit, että tälle palvelulle on tarvetta teidän perheessä?

Miltä ajatus tukiperhetoiminnasta tuntui aluksi? Mitä mieltä lapset olivat asiasta?

Onko tukiperhetoiminta riittävä avohuollon tukitoimi perheellenne?

Mitä tavoitteita tukiperhetoiminnalle on sovittu?

TEEMA 3 Odotukset ja vaikutukset

Minkälaisia odotuksia teillä oli tukiperhetoiminnasta?

Ovatko odotukset toteutuneet?

Jos odotukset eivät täytyneet, miten palvelua tulisi kehittää?

Onko tukiperhetoiminta on vaikuttanut jaksamiseenne? Jos on, miten?

Miten tukiperhetoiminta on vaikuttanut vanhemmuuteenne?

Onko tukiperhetoiminnan vaikutus näkynyt teidän perheen arjessa?

Mitä mieltä lapset ovat olleet tukiperhetoiminnasta?

Minkälainen vaikutus sillä on ollut lapsiin?

Minkälaisena näette tulevaisuuden?

TEEMA 4 Lastensuojeluyksikkö

Mitä mieltä olette henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja millaisen arvosanan antaisit?

Mitä mieltä olette lastensuojeluyksikön tiloista ja millaisen arvosanan antaisit?

Mitä mieltä olette tiedottamisesta ja millaisen arvosanan antaisit?

Mitä mieltä olette lasten kasvatuksesta lastensuojeluyksikössä ja millaisen arvosanan antaisit?

Mitä mieltä olette henkilökunnan ja lasten vaihtuvuudesta?

Onko jotain kehitettävää tai haluaisitteko antaa jotain palautetta?

Minkä kouluarvosanan 4-10 antaisitte lastensuojeluyksikölle? Miksi?

Hyvät vanhemmat,

olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Lapin ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötä, jonka aihe on Vanhempien kokemuksia tukiperhetoiminnasta lastensuojeluyksikössä. Tarkoituksena on haastatella vanhempia, joiden lapset viettävät säännöllisesti tukipäiviä yksikössä. Haluamme opinnäytetyömme kautta selvittää tukiperhetoiminnan merkitystä ja sen vaikutuksia perheen hyvinvointiin. Toivomme opinnäytetyömme mahdollistavan lastensuojeluyksikön tukiperhetoiminnan kehittämisen sellaiseksi, että vanhempien näkökulma ja kokemukset tulisivat huomioituksi yhä paremmin. Opinnäytetyömme on tarkoitus valmistua syksyyn 2014 mennessä.

Meille on tärkeää tutkimuksen luottamuksellisuus ja olemme vaitiolovelvollisia kaikesta kyselylomakkeen avulla kerätystä aineistosta. Kyselylomakkeet hävitetään opinnäytetyön arvioinnin jälkeen. Opinnäytetyö kirjoitetaan siten, ettei siihen osallistuneita vanhempia tai perheitä voida tunnistaa.

Kyselylomakkeeseen vastaaminen kestää noin 20 minuuttia. Olisi toivottavaa, että vastaatte kaikkiin kysymyksiin, jotta saisimme mahdollisimman kattavan kuvan teidän kokemuksistanne. Kun olette täyttäneet kyselylomakkeen, laittakaa lomake oheiseen kirjekuoreen ja palauttakaa se lastensuojeluyksikön henkilökunnalle mahdollisimman pian. Kirjeet tulevat meille suljettuina, joten kyselylomakkeeseen täytetyt tiedot tulevat vain meidän käyttöömme.

Jos Teille jäi jotain epäselväksi tai haluatte tietää asiasta enemmän, voitte ottaa yhteyttä meihin tai lastensuojeluyksikön henkilökuntaan.

Ystävällisin terveisin,

Venla Kehus

venla.kehus@edu.lapinamk.fi

Satu Pääkkö

satu.paakko@edu.lapinamk.fi

KYSELY LASTENSUOJELUYKSIKÖSSÄ TUKIPÄIVIÄ VIETTÄVIEN LASTEN VANHEMMILLE

Olemme laatineet kyselyyn avoimia kysymyksiä, sekä kysymyksiä, joihin voitte valita vastauksen eri vaihtoehtoisista. Voitte merkitä haluamanne vastausvaihtoehdon joko alleviivaamalla tai ympyröimällä vastauksen.

PERHE JA TUKIVERKOSTO

Ketä perheeseesi kuuluu? (lapset, puoliso jne.)

Minkä ikäisiä lapsenne ovat?

Onko teillä tukiverkostoa? (esimerkiksi läheisiä, ystäviä, tuttavuuksia, joilta saatte tukea tarvittaessa)

Ei

Kyllä, ketä?

LASTENSUOJELUASIAKKUUS JA PALVELU

Minkä takia teidän lapsenne viettävät tukipäiviä lastensuojeluyksikössä?

Kuinka usein lapset käyvät yksikössä?

Kaksi kertaa viikossa

Kerran viikossa

kaksi kertaa kuukaudessa

kerran kuukaudessa

harvemmin

Kuinka monta yötä kerrallaan?

1

2

3

Milloin tukiperhetoiminta on alkanut?

Onko päättymisajankohdasta sovittu?

Ei,

Kyllä, päättymisaika _____

Kenen aloitteesta tukiperhetoiminta alkoi?

Perhetyö

Sosiaalitoimi

Neuvola

Otin itse selvää

Joku muu, mikä?

Millainen ennakkokäsitys teillä oli tukiperhetoiminnasta? Millaista tietoa teillä oli tukiperhetoiminnasta?

Miltä ajatus tukiperhetoiminnasta aluksi tuntui?

Mitä mieltä lapset olivat tukiperhetoiminnasta, kun kerroitte asiasta heille?

Onko tukiperhetoiminta mielestänne riittävä tukitoimi teidän perheellenne?

Kyllä

Ei, tukipäiviä pitäisi lisätä

Ei, tarvitsisimme muitakin tukitoimia

Onko tukiperhetoiminnalle sovittu tavoitteita?

Ei

Kyllä, mitä?

ODOTUKSET JA VAIKUTUKSET

Minkälaisia odotuksia teillä oli tukiperhetoiminnasta?

Ovatko odotukset toteutuneet?

Kyllä

Ei

Jos odotukset eivät täyttyneet, miten palvelua tulisi kehittää?

Onko tukiperhetoiminta vaikuttanut jaksamiseenne?

Ei

Kyllä, miten?

Miten tukiperhetoiminta on vaikuttanut vanhemmuuteen? (esimerkiksi vahvistanut vanhemmuutta, lähentänyt teidän ja lastenne välejä, lastensuojelulaitoksen työntekijöiden apu vanhemmuuteen liittyvissä asioissa jne..)

Onko tukiperhetoiminnan vaikutus näkynyt teidän perheen arjessa?

Ei

Kyllä, miten?

Mitä mieltä lapset ovat olleet tukiperhetoiminnasta?

Onko sillä mielestänne ollut vaikutusta lapsiin?

Ei

Kyllä, minkälaista?

Minkälaisena näette tulevaisuuden tukiperhetoiminnan jatkon kannalta? (teidän perheenne kohdalla)

Lastensuojeluyksikkö

Mitä kouluarvosanoja (asteikolla 4-10) antaisitte (ympyröi tai alleviivaa vastaus)

Yksikön henkilökunta

4 5 6 7 8 9 10

Yksikön tilat

4 5 6 7 8 9 10

Tiedottaminen lapsia koskevista asioista

4 5 6 7 8 9 10

Lasten kasvatukseen liittyvät asiat yksikössä

4 5 6 7 8 9 10

Lastensuojeluyksikkö kokonaisuutena

4 5 6 7 8 9 10

Liite 3 7(7)

Mitä mieltä olette henkilökunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä? (onko toiminut, onko ollut riittävästi)

Mitä mieltä olette henkilökunnan ja lasten vaihtuvuudesta lastensuojelulaitoksessa?

Onko lastensuojeluyksikön toiminnalla mielestänne jotain kehitettävää tai haluaisitteko antaa jotain palautetta?

Kiitos vastauksistanne!